

750
9/11/11

gp. Zatchel
Autton.

• Le CHEVALIER Bayard •

en 8/9
18

à garder
le double

ANTON

Jean Pierre Litchet
Collège St-Louis de Bayonne
Bayonne.

Antton eta Marichan

"Lili bat ikusi dut baratze batean

Dematzen bainuke neure saketsuan....."

Nor da Kantu charameletan ari?

Etchebasterreko Antton!!

Muthiko gazte berden eta abegera, Antton, Eskual Herriak
hazten dituen gizon gordin eta azkarrenetarik. Bere hogoita
bi urtekin ez da lanaren lotsa eta orok badakite
Etchebasterreko premuak, jadanik goizetan goiz ^{hasien dituzte} eta ikhunean
berant akhabatzen bere harat huntak. Alabainan, Kan-
tuak dion bezala "badire sei hauride", hiru muthiko
eta hiru nekkatoko, oraino gaztegi pehi joaiteko eta ci-
tak errana dio egun batez

"Antton! ene bizkarrak haxi dute konkortzen eta
ene ilea churitzen. Oraino zainetan azkar diat odola, bai-
nan Jainkoak errana dute ueste ez dugularik hartuko gai-
tuela lur huntarik. Uztariko abere pare berria baldin
gabe hezten dituk miga gazteak. Premu bezala ikharak
hemendik goiti Etchebasterreko alhorrek behar dituzten
esku ukaldi guzteri hihaurak buru egiten"

Eta Anttonek segitu die aitaren errana.
Soldadogotek jin orduko lothu da Etchebasterrenaren

arhatzeari. Igande egunez Kamfo ez du egun alferrik.
Merkhatuetan ibiltzea oraino cutarendako da, gogorki
gustatzen baitzaio Kabalez solastatzea

Goiz huntan iratzeketa doa Antton. Maiatza.

Primaderakari, iguziak ari ditu bazter guzjak hampinan
aphaintzen. Alhorrak pherde, arbolak lore, jadanik alde
guzietan chourak dabilta firunka, hoin gochoki butharrek
kitkatzen dituen aire freskoaz ezin gochatuz eta "Kirikiki"
eta "tiruniru" beren zoriona zoin gehiagoka chirulatu-
Ba othe da Kamfoa primaderan den baino edergaitu
charneguriagorik? Anttonek ezetz du gogoan.

Nahiz maite duguna beñi eder zaurkin.
Eta Anttonek hain du maite por-lekua eta Eskual-
Herria!! Berak dion bezala, Kunttu ditu asko leku,
izan da Baionan eta ere Bordelen soldado, bainan
munduko hiri ederrenet eta aberatsenet ez diote egun-
daino Etchebasterrea ahantzarazi

Eta goiz huntan phesta baten erdian
begain urso da, doñalarik basterreni behatuz
"To!! Chemartinek ogi ederra dik, alta
bada berant eregina zien. Cayetek berri zor ogi hita
husta bat lehenago eregina zuetarik. Zerik egin baitu
ere!!!! Biba hi, to, Erramun!! jadanik pherde pikatzen

hasia! Ez ahal duk haatik selhauruan belhar iclor
soberakinik..... >>

Eta Anttonek segitzen du begiez Airemend
bere por-lekuko lur guzien ingurua. Laborari onak
hola claudu beñi: holakoak hola egin, halakoak hala
eta gisa hortan elgar eskolatzen dute.

"Lorea ez du galtzen udan ez neguan

Haren parerik ez da bertze bat munduan!!"

Anttonek maite du gure aire za-
harren Kantatzea, bainan oro berdin othe? Ez, amodior.
koatarat aise da lerratzen. Alabainan, hogota-bi urte
tan, Etchebasterreko premtua ez da arakastarik gabe!!
Antton harat eta Antton hunt, Airemendiko nekkatcha
ainhitzek aments egiten dute Etchebasterreko etchek'andere
igatea egun batez eta Jainkoak daki Antton gauzoak
ukaiten dituen Karesa zuria. Bainan badaki nolakoa
den mundua eta orori agur eginez, aspaldi begistatu
du egun batez bere ondorat etarriko duen lorea

Nor othe da Anttonek desiratzen eta
Kantatzen duen lore parogabea?

Ifernuko debru zaharrenetan tzarrenak
ez ahal dabilta arima baten ondolik, Airemendiko
mutchurduin eta mutchurdingaieria guziaren behako eta

miki luzeak pegeratu horren ondotik baino arthoskiago
Oraioak oin deabaldean izan dira ororen entsegua eta
Anttonen urhats, behako eta iri guziak segitu, kondatu, negu-
tu gatik, ez dute nehundik ere elgar aditzen ahal
emazte-gei jelosiatu hori nordenaren gainean. Alabainan
Antton ororekin berdin chehe eta amultsu elabila.

Badaki jendea jakin nahia dela nor den maitatzen
duen lorea. Eta kurostasun horren zuziatzeko bezala
iduri iri musika batetik, doblatzen du

"..... lorea ez du galtzen"

Antton heltzen ari da Etchebasterre -
bordako iratze lekurat. Oihen arteki johan den bridea
maldean eta abere hareak neke du urhatsa. Bainan na-
gusia ez da hortaz kechatzen. Badaki bere kabalen ibilt-
zen. Eta harek ere urhatsa emetikurik, badao gustuan,
bere atulua porbalden gainean, bere bi ukondoak ma-
kolaturik haren gainean. Iduri du etsemplu eman nahi
duela bere hareari:

" Nik ere badut ene uztaria, dorphea
gorphutarentzat, dorphea arimarentzat eta bihotzarentzat! »
Eta horra zertako itzultzen den arte-
tan, bere atulua puntaz zerurat altchatzen duela
" Alto!! Beh churia!! Alo Gorria!! Aliba!! »

eta abereki entzuten dute nagusiaren
gomita, burua behititzen eta indar kolpe berri bat
egiten.

X Ah!! Gizona!! hi hiz kabalen Jainkoa.
Ikhusak zoin gogotik ematen dituzten beren bothere
guziak hire zerbitzuko eta behar den bezala hik ere
bertze hoimbertze egin behar dukala hire Jainkoarenda.
Ko mundua nahi dukan bezala chukentzeko

Orai, Antton iratze metaren ondoan
da. Orgak hurbildurik, jauzi batez iratzearen gainerat
iraganik, hasi da orgaren behetzen. Dotzera bat chikha-
tra bota orduko, horra nun maldari behiti heldu den
Mendiburuko Marichan, zarena bat besoan. Marichanek
Antton, Anttonen Marichan, batean elgar ikusi eta
bien bisarik iri gocho eta behako laño batez argitu
dira

" Egun on, Antton!!

— Bai, zuri ere, Marichan!

— Zer zira brakharik ari iratze kargatzen?

— Ba! Ba! Bada gure etxean zer egin eta ez
da langile soberakinik enekin fitoko. Bainan ez niz
ez gero lan hunen lotsa!! Segur!! Errehimenduan
hartzen ginen dena zozokeria, harat laster, hurat laster

démi-tour estuin eta démi-tour ezker eta 'kapoal' txar batzu bethi ondortik erasitako. "Ez du seguri Berdin batio!! Hemen bederen gostuan niz. Badut lana bainan, nahi dudan guziaz hatsaren hartzerat libro eta badakit zertako ari nizan lanean."

Antton ichildu da eta bi eskua chikpa gider muthurraren gainean, iriz dago Marichanek zer erranen duen beha

"..... Ba! Ba!!..... Demora ederra dugu egun!!"

— Ba!! Norat zoaz, Marichan?

— Ori, Karrikarat! Biziki maite dut artetan itzulitako baton egitea. Gure etche zokoan bethi egoitea ere luze da eta nik maite dut fendeekin ibiltzea

— Ageri da Mendiburuan badela langile frango.

Ez da ori gure etchean enhoatzerik. Gure amak badu ezin ahala baino gehiago hoimbertze fenden futeko eta bertitzearekin. Beharrik Kattalin eta Gachucha ari zaizko ori haunditzen. Bertze bi tipiak, gaichtakeriako eta lan emaitelo baijak ez.

Ju, gizonak, aiseago itzulkatzen gora. Piarret eta Manerik kasik gizon batek bigembat lan debilate. Bainan halere ororen lana ba.

Bordelen denak "chômeur" dira, bethi

intzarka ez dutela lanik: Ori, ez da gure etchean holakorik.

— Zer chantzga dugun, Bordelen gaindi ibilirik!! Zer nahi badakizu ba orai, zuk?

— Nik dakitana, gauza bakhar hau da: Bordete dela Bordete, hobe dela oraino gure Eskual. Herriko choko. etan bizitzea.

— Ni kontent nindake bada hirian itzuli baten egiteaz. Kampana hotan zogo da fendea, kurrizeak on egiten du.

— Ah!! Gaichoa!! Hitz dautzut joaiten bazira ez zirela laketuko hirian, bainan barkatu behar dautzu, iguzkia ari da pamintzen eta oraino mahastegirat joan beharra niz

— Ba! ba! Antton, egizu lan! Ondotxo egun horiek artio

— Oh!! Jua, behia!! Ba!! ba! Adio Marichan.

Hola ziren bethi Antton eta Marichan, elgar ikhusten zutelarik, bethi ethe eta ethe, ezin partitua Altta bada bethi gauza bertsuak zutuzten elgarri erruten.

"... Zer muthiko behar bezalako, ziren Marichanek bere buruarekin, maldari behetikoaan!!..... Eta bere lan guzien artek bethi ethe ona orori....."

"... Ez duk gaizki batere, Marichan. fendelek erraiten die alferstoa dela, bainan mota onetik duk eta

Behar orduarekin lanari ez dike lastatuko . . . »

Bezarak batere ohartu gabe, Jainkoak ezarria zuen jadanik aspalde bi bihotz honien artean bethi azkartuz Joan behar zen esteka. Horra zertako, Antoni eta Marichani halako bat egiten zaioten baxean elgar ikhustea.

Antonek bere orga bethi du

Bere parez gibelerateto bideari bruy ezarriak, arrasta onton tinkaturik, abiatzen da maldari behera

« Andereño bat ikusi nuen igande goizño batez . . . »

»

« Eta bethi kantuz, aintzina doa Antton bere biñi-moduari

Herriko hestak

Agorriaren hamabostza, Andreclena Maria, Airemendiko Ko patroin eguna.

Bezperak ondoan erabotean jotatu beharre da pilotari partida haundia: Airemendiko bi hoberenak, bi Hazpandarren kontra.

« Eta horra zertako bezperetarik heldu diren gizon gehienak pilotaz diren mintzo: Hazpandarrek egitar jaiten dutela baxian Etchebaktereiko Antton gibelatetik ari bada, ikhustiko, ikhustiko, zer ikhustiko den!!

Airez, airez, eliza dorretik izkita hasi da bezperak hasterat doatzila erraiten.

Ah! gure Eskual-Herriko bezperak!!

« Ez du Kampotik finak edo Kampoan ibili denek baizik ontona negartzen ahal honien edertasuna. Farrantzako ala estranjer herriko eliza nagusirik haundienean ez da Eskual-Herrien eta partikulazki Airemendin bezain bezpera hunkigoririk kantatzen.

Dioite jakintsunek, musikako legeak ostikatzen ditugula eta latinaren erraiteko manera ez jakin; baxian guk, badakigu, elizako kantua ohoitz bat dela. Ez dugu jakitaterik ez musikari ez latinean, baxian

Jainkoak ez du ezpainek zer erraten duten behatzen, du bakharrik bikotza zoin kartou den senditzen; eta guk, Eskualdunek, latina ez dakigu, bainan Jainkoaren laudorioa dela Jainek geroz, chuchen edo makhur, gogotik kantatzen dugu edozoin kantu elizan. Jaun zerukoak aditzen du gure latina baino mintzaira makhurragotik.

Kantu horiek ez ditugula musikaren arabera egiten, airea ez dugula chuchen bere itzuli guzietan poytzen? Jainkoak ez du nehoi erran zer aintan kanta eta Eskual-Herrian ai gira, Eskualdunek nahi duten bezala.

"Magnificat anima mea Dominum ..."

Gizonak chukitu dira galerietan, debotki zainatuz. Jaun erretorra, adinez herriko lekona, chukituzen da ere aldare aintzinean. Hirur aldiz botatu du intsentua intsentelabeñaren banerat eta legi kolpe bat eman eliza zolari.

Zoin bihotz-aitchagari ahel zoin Airemenditar guziak bere gibelean, Jainkoaren aintzinean ikhustea! Erraten ahel du Nagusiar:

"Jaune, ene arthaldean oso atchiki dut. Ez da partu Airemendiko arimetan entasun ezin senda turk"

"Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto"

Laudorio eta ohore zueri, Acta Semae eta Izphintu. Saindua: Airemenditarrek badute nahigabe eta arangura frango, bainan gogotik jasaiten dituzte zuen nahiak

"Benedicamus ... Domino"

Kongregazioneko nekkatchak hari dira, gizonak kantu mimumika batez peyitzen dituztela eta betbetan, ikhantzuria kreskatzen den bezala, horra nun gizonak oblatzen duten

"Deo dicamus gratias"

Bezherak fini dira.

Elizako athe guzietan pasa ahala fende atheratzen da bulta batez. Haurrak badotzi lasterka errabotari buruz. Gizon gehienak, partida demboran aiseago oihu egiteko, zintzuraren leguntzerat plazako ostatuetarat.

Garzteak fadantik kantuz hari dira bi edo hirur aldetarik.

Nekkatcha eta emazte gazteak plazaren erdiari harat dotzi, mantalina, liburu eta arrosaribat eskuetan, emeki emeki, multchoka, bazterretarat ontza behatuz.

Aphiriko azpian zombet emate chakar
ardana, bere Kaputxinen barnetik ari baita erran eta
erran.

Jain erretora ere bere berreturkin atxera
da elizatik. Orori hutz bat edo agur bat eginez
ari da errabotari buruz.

Enabotean, Hazpandanak ari dira jadanik
eskuen berotzen. Horien izenik nehorik ez daki, Hazpar-
nen ardura izen goitiak izena auztarazten baita eta gure
pilotariak, Hazparnen, bat Pimpalet eta bertzea Potzolo
dira izendatzen. Pimpalet, jendeak erraiten dutenaz orza
hagetako on litakeena, Potzolo pentratzen duguen bezala
gizon zabal ederra.

Orai Anton heldu da Chemartin Oyhamburu
kosarekin. Begi kolpe bat emanik Hazpandaren jotoke
manerari, Anton eta Chemartin hasi dira choitxo batean
eskuen berotzen, artetan zombet soles egiten dutela
ahopetik nola jokatuta beku duten hutzartzeko. Jendea
ari da erraboterat biltzen. Zombet gizonak oihu egiten
dute:

« Alo, Anton!! Alo Chemartin!! Emague
gogotik, puttikok!! »

Erran gabe doha egin ahala egiten

duela, beren heritarren biktan, Airemendeko okorearen
begiratzeko. Hazpandarrek fama gaitzak dituzte, baina
ez baita Anton eta Chemartin ere bezperan portu
antchuak, izanen da paris partida hastearakin.

Partidako jusea sartu da errabotaren
erdirat eta lau pilotariak bildu haren ingururat. Eskuen
duen luis zahar bat lauer erakutsirik, botatzen du
pos-urhea airean eta erori orduko, ontsa behaturik.

« Botea Chemartini!! » oihu egiten.

Lau pilotariak jani dira, bakhoteha bere Kan-
tailean: Chemartin eta Potzolo aintzinean, Pimpalet eta
Anton gibelatik. Chemartin egiten du, pilota pumparazten
duela, Kontrarioek, jo erranik, botea galdegin arte

« Jo!! » erran du Pimpaletek

« Jo!! » errepikatzen du Chemartinek, eta gebe-

lerat behako bat emanik, pareta begez ontsa
negurturik, bost edo sei jauzi egin ditu murrusi
buruz eta « Kask », beso azpiz, zurriztan igorri du
bere usaiako bote gaichtoa Potzolari buruz.
Potzolo lodu, baina zalhu. Chemartinen botea
indarrean oneratzen du eta Antonen aldi da ihar-
dokitzea. Baina Pimpaletek ezker flakoa du eta
Antonon jo bat doi doia baita murrurat heltzen,

Chemartinek herrestan joz kintzea trenkatzen du
 « Boteak bat eta erreferak bateraz, parioa libre »
 du kantatu kondatzaileak.

Eta pario galdeak hasi dira
 « Hola! hola! Chemartin! Emak hor Antton!! »
 Badute orai sustengatzaile pilotariak,
 ainkitz moltsen thurintzaile edo gizontzaile baitira he-
 mendik goiti horien foak
 « Ados!! Hogoita zortzira berdin!! »
 dio kondatzaileak.

Oren huntan ari dira gure lau gaz-
 teak elgari egin nagusituz eta egin amor-emanaraziz.
 Hazpandarrak dute botea eta Potzolak botatzen du gora
 eta urrun Anttoni buruz. Pampa makhur egin du
 pilotak, baina halere Anttonek eman dio ukhaldia
 bere indar guziaz: Zorigaitzez makhur foan da foa ere
 eta chemickita bezain laster pilota fenden gainean da.

Oihu bat aditu da!

Nor da hunkitua?

Mendiburutako Marichan, puelurraren gainean
 Marichen erori da desmurtitua bere ondoko bi lagu-
 nen besotarat eta berehala altchaturide ereman dute
 plazarako etche batetarat.

Anttonek, jo orduko, ikhusi du egin duon
 desmasia eta bi estuak iler lothurik, garrasia bat egin.

Partida pegitzen da

Antton ichtant bat lazaturik hasi da berri-
 indarka. Eta orai Hazpandarrak hasi dira flakatzan. Nahiz,
 Pimpalet gathua bezain zait dagon, Potzolo gero eta
 tontoago doa aintzineko harat hunaketan eta jakiten
 ahal duzue Antton eta Chemartin baliatzen direla.

Hogofa hemezortzi Aiemenditarrentzat, hogoi
 hamahirur Hazpandarren.

Jadanik zombait moltoa hasiak dira idekitzen
 eta ainkitz Kopeta zimurtzen.

Azken botea jo du Chemartinek eta, Kheckitia
 Pimpaletek erreferatzen du azkar, baina goregi eta pilota
 foan da sarearen gainetik Gachuckaren baratzerat.
 « Biba Aiemendi!! »

Lau pilotariak johan dira aldatzerat. Antton
 eta Chemartinek ukaiten dute ohore frango eta bizkar-
 rean esku zarta frango.

Emeki emeki errabota husta plaza bethe
 fandangolariz, zaharrenak ootaturat doatzela bi mus parti-
 daren egiterat.

Antton, aldatu orduko, etheko biclean

lotu da fostetak utziak.

« Jadanik, etxean! » dio amak erraiten zerbeit

baduela ezaguturik

« Ba!! ba! »

Hitzik gehiago erran gabe Antton
joan da bere gaberarat eta han izkitzen ditu
berro hauk paper izhin batean:

Ene Marichan maitea

Jainkoak nahi utzan du zuri ene lehen kareza
pilota kaska bat izan zadin. Jakizazu, aspaldi gogoan
dudana dautzut egun gaztigatzen, ene pilotarekin igorri
dautzutala ene bihotza eta zuk nahi baduzu elgarerakin
girela egun batez biziko

Antton

Lasto metaren gibelean

« Ato!! Marichan!! Gizon geiaren letra bat »

« Erramun fatura Mendiburuko borthan da.

Marichanek hartzen du letra eta ontso
kämpoz behaturik, sakelari emaiten.

« Bethi omore onean zu, Erramun! Biba zu!!

Zato barnerat, drago bat edanen duzu! »

— Ba! Berdin, ori. Egun phestak dira oraino eta
zer izerdia ikustzen ditudan!..... Zure osagarriari.....
... Milesker Adio gaicho! »

« Erramun athera orduko, Marichan joan da
pukalde chokorat. Baltharik da etxean, bertze guziak hiten
mezarat joanak.

Orai Anttonen hitzak begien aintzinean ditu.
Lehenik goriturik, gero churiturik, nigar chorta batez
bustitzen du matela kaskoa.

« Gaicho Antton!! »

Ez du bertzerik errepetitzen, bi
begiak landatuak daduzkala paperinoaren gainean.

Marichanek ~~mate~~ ezagutzen zuen Antton, estimat-
zen, bainan ez zuen egundaino bere bihotza lehar
bezala miatu, Antton egiazki maite zuela chartzeko.

«Eta Anttonen ere ez zuen orai arko sekulan erakutsi bere jabeleko mina.

«Gaicho Antton!!»

Marichanez zuen bere aments guzia eta hoiimbertz ze aldiz, elgarrekin zirelarik, bere herabetasunak ez zuen utzi «maite gaituz» erraiterat bere bikotzeko loreari

Dentsaketa dago orai Marichan, zer, noiz eta nola gartzigatu behar duen Anttoni. Segur Antton lehen bai lehen arropostuaren beka dagola.

Etche cuintyanean mintzo batzu.

Marichanek Anttonen mezua laster sakelara gordetzen du, zeren etchekoak hor baitira elizatik heldu

«Hola! Hola! Prest dugu bazkaria?»

Ama partu da lehenik eta arrangura du puskaldea nola gobernatu duen Marichanek

«Ba, ba! ama, oro eginak dira, mahainean jartzea aski duzue.

— Eman dugia aski gatz paldari?

— Ba, ustez pegurik ba, jasta zagu...»

Acta ere partu da ezkaratzean, barnekoa, besotarik khendurik, buruaren gainean hausatua eta bere muthikoak maratu ditu Kabalen moldatzerat Eguerdi.

Eloza dorretik ezkilak maratzen du herri guzia. ni Ama Bizjinari zor duten egimbridea.

Mendiburutako mahainaren inguruan, familia guzia chutik dago. Aitak atxabatu du ohoitza lehenik eta bitchi dena bertze guziek batean haren ondokik. Bazkaria hasten da eta pegitzen afegeeraki, Anai anebek bereziki badute elgari zer erran.

Ondanerat, elgar aditzen dute aratsaldeaz.

Ama egonen da etche-zain bi ttipienekin; aita joanen da zombait mus partidaren egiterat auzoko etche batean lagun batzuekin eta bertze gazteria guzia plazarat lagunekin irri egiterat.

Orai, beste buru guziak ohoratzen dituen kafe ohoratue ari dute chuzgatzen eta cutak du lehenik bathaistu irri bategin eta botokta churi batak derautkan erremedio chui bategin.

Koloreak gori dira oro mahainetik chutitzean Plazatanak gambaretarat doatzi aldatzerat, aita, bi eskualt funtsetan itzuli baten egiterat, ama hesi dela bazterren chuchentzen.

Gambere batean Kantu, bertzean chutitu, bada omore Mendiburuan. Muthikoak atheratzen dira lehenik nechkatchen pampinatzea bethi luzecha-

go izaten baita

Orai, multxoan abiatu dira bideari behera. Muthikoak espartin churi eta mokano gorri, nechkatchak churiz bezi, oro airoki kurri. Bidean junt egiten dute betze gazte andana batzuekin eta ez dauke seguririk

Plazan, jadanik poinulariak hasiak dira airen emaiten Mendiburako haurrideak heldu direlarik. Jende gutxi oraino, bainan alde guzietatik muntatzen ari. Muthikoak gelditu dira lagun batzuekin polusean, seguru zer egin behar duten aratsalde hontan eta Marichan bere ahizpekin badao bere lagun on artarat.

Nechkatcha gazteria guzira hor dago, Plazako-
etxeko aintzinean, urgulu eta ahadeg mentatuak, muthiko gazte bat dantzarako chekka noiz finen zioten beha.

Eta horien jelsocak!

« Ha! Ha!! Marichan!!!, diote orok betan, atzo pilota igorri dantzun eskua ekhartzen dantzu egun bertzerik.

Antton Etcheburter, doi bat durduzatur, Marichan berriz dago, hasterat dohan dantzako lagun galdegiten. Marichan ere gorritu da, inisito batekin Anttoni eskua eman eta biak joan dire plazaren

erdirat. Orain itzuli eta itzuli dabiltza dantzaren erdian, ikhiltasunik haundienean. Hain dira zorianz betheak eta bat bertzearentzat herabe nun ez baitote, ez baitakite elgarri zer erran.

Azkenean, Marichanek hartzen du mintzatzeko.

Ko Kopeta:

« Milester, Antton, zure mezuaz

— Ah!! Ba! Taa! Ukan duzia? »

Antton gorritu da eta behako bat egin du bere loreari, zoinaren behakoak bihotza inharrosi baitio:

« Ba! Ba! dio Marichanek, nahi baduzu, zato sari bide fuchka batean ene segitzerat, han mintzatu gira gosturago, hemen sobera behari dabila gure inguruan. »

Dantza finitu da.

Bere zorianaz zozotua, Antton badao ostatu baterat. Musean hasten da, bainan lehen Kartaldiko enhoatzen da eta hordagoka eta gezurka galtzen ditu bi manta pegidan.

Lekuaren gainean ezin egonez, badao erraboteko alderat. Berpera arizana gatik, desafiatzen ditu berak betze bi lagun. Eta hor hasten da, leinaren

hase, jo sartu eta jo estuin, jo aintzin eta jo gibel,
laster eta jauzi, oihu eta iri, bere gainak ezin
moldatuz

Betbetan poinuak eta dantzariak gelditu dira;
Airemendito plaza ichtidu: elizako deiak arjelu.

O! sobera galtzerat doan usara zahar ederra!

Soinutariak gorde dituzte beren poinuak. Dantza-
niak batzu ostatuan partu dira, bertze batzu plazaren
erdian multekoka gelditu. Nechkatchak abiatu dira lasterka
eteherat, amak onsa manatua baitiote denari ikhuneko
etehean izan diton.

Hitzartu bezala, Marichan, Pekoetxeko ikhun-
niaren ondoan dago Antonen guardia. Ez du luzatzen.

Ezta batz ezagutarazirik hor dela, Antonetik behatu du
bartzarretarat, nehago baitu nehoiek ez dezan ikhus eta
Marichan hurbildurik biak abiatu dira zalku zalkua Men-
diburuko bideari.

« Adio, gaichoa!

— Adio! Jostatu ziera onta? »

Ez dakite sobera zer erran elgarri.
« Gelditzen bagine ichtant bat, polas egiteko, dio
Antonetik

— Ba gogotik; ori Etehekuriko lasto meten

artean bada choko bat ona, nehoiek ez gaitu
ikhusiko ez adituko

— Ba, goazen!! »

Horra nun jartzan diren lasto meta
haundienaren itzalean. Eta oraitoan Anton deliberraten
da lehenik mintzatzerat

« Ukan duzu beraz ene mezua?

— Ba! ba! Biba zu!

— Eta? Zer diogu?

— Zer diotan? Ori, emazu eskua. Onhartzen
dut zure eskaintza, hemendik goiti zuretat ene ama-
diora. Jainkoak ezar gaitzala egun batez elgarrekin
Etehebazterrean

— Gaicho Marichan! Ori ene bihotza lore
da eta ene bizian ez niz gehiago deusen lotsa.
Hemendik goiti, aise berrizutuko ditut ene nekigabeak,
norentzat bizi naizen orhoituz. Zuretat ene izerdiak,
zuretat ene lan guziak, nahiz egun batez uros izan
zaiten Etehebazterrean

— Milesker, Anton, ez dut ahentziko... »

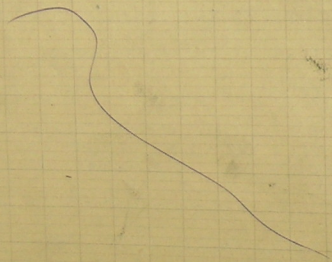
Ichildu dira zombait dembora, beren
zoniomag gozatzeko. Anton hasi da beruz zoin den
gan ederra, izanek zoin eder diren zeru-jolan, bazek

anhotz jende plazan, phesta ederrak dirala curthen
eta holako

Etcherat joan behar duela hasi da Mari-
chan, ez baita nahi amari arrangurarik eman, bainan
betbetan bi maiteak ickildu dira, beharriak luzatuak.

« Zer da !!! Cho!! Ezkila Tenore huntan!! »

« Ez zuten pentsatzen ezkila hor-
rek trentatzen zuela mementoan eskuetan tinkatua
zuten gerokoa.

Etchebakterea putan

Gau charmegarian, ilhargi eta izarren phesta-
taren artetik, gau ehoi eta chizi basu guzien kurrinka
lañoak badao gorago, eliza doretik heldu da ochu
latzgarria: numbeit bada errekontu, puu segui, zatogte
laguntzerat.

« Ok!!! »

Marichanek behenik, Antonnek ondotik ikhasi
clute zer den: Etchebakterean pu!!

Jadanik handik eta hemendik ageri
dira etche dohakabearen laguntzerat johan diren gizonen
ochuak, ez baita laguntzarik eskas holakoetan Eskual-
Herrian.

Anton chutitu da eta erho bat bezala,
hitz bat erran gabe, jausteka doa, hesien gainetik,
alhorretan barna, etcheari biruz. Hurbilago eta hobe-
kiago entzuten ditu eta ikhusten puaren obrak.

Teitatu guzia putan da, Aise erretzen ahal
da pelaburua behetzen zuen ekhaineko behar elorra.
Leiko-etarik atkeratzen da han hementika puzto miti bat
muruu kampotik milikatzen duena. Zuzeriat kreskaka
heldu dira behiti, murru izkin batzu curthikitzen

dituztela arabots elhun batekin.

Nun othe dira aita, ama eta haurreak?

Sutan othe dira ere aiten aitek utzi gamberetako, sukaldetako eta hoimbertze barnetako hoimbertze fuska? Nola lothu othe da pua? Badu Anttonek jakin nahia frango.

Azkenean heltzen da puaren ondorat.

Zer ifernua! Kabala gaichorak oronaz eta Kurinkaz dabiltza, alde guzietarat fangteka, iduri baitute debruz hartuak

Suaren meneko ez diren athe eta leikhoetarik ari dira gozonak ahal bezembat fuska begiratu nahiz. Sukaldetako leikhoan aita bera ari da muble batzuen Kamporat pasatzen. Ama ehoko batean dago nigarez, lotsatua berakin tinkatzen dituela. Bi ttipienak, lan-jerretik begiratuko

Antton joan da pegeidan aitari buruz:

« Hor hiza! Ez genien holakorik uste eguerditan

— Baina zer gertatu da aita?

— Nik ez zakiat. Nik uste, pobere idorra zelakotz chimeneziari kontra zen belharak pu egin duen. Ez zakiat bertzenaz zerk egonen zuen. To, harak maki hau.

— Ba! ba! aita, athera ditugun ahal ditugun guziak ... »

Txiki ikhita, Antton ere lothu da lanari, hieni

orduko izerdiz ithoa, holako puak hoin hurbil jasaitate lanak baxitu. Bekitegitik Kamporat atkeratzen dituzte uztari, parde, petga eta behi estekak; ezkaratetik orga, golde, arrestelu, estuorga eta zer nahi fusketeria.

Jainkoak ahal daki labor'etxe batean zer den!! Eta den gauzarik ttipienak bethi dolu egiten galtzerat uztea. Sototik ere ari dira, pipa haundiak utzirik, arno untzi eheken atkeratzen. Hoimbertze dira laguntzaileak eta hain gogotik ari nun laster begiraten ahal diren guziak Kamporan baxira.

« Poiba zuet! eran du Echebasterreko nagusiak.

Orai Jainkoak nahi duen bezala. Argi eder huntaz baliatuko edan dezagun denek drago bat bihotzaren azkartzeko »

Baso andana bat emanik bere laguntzaileari, emaiten du baina nahi duenak dutekulua idelkitzeko, berak lehenik egin duen bezala. Laster bildu zaizko inguruen lagunak, gehienek zerbet eran nahi eta ez baitakite zer eran nahigabearen aintkiago jasaiteko

« Jaizoa, ez huen bada holakorik merechi!!

— Merechi, merechi!! du ihardokitzen Erroman Echebasterrek, ez dut hortan. Ez dik balio hentsaketatzee mundu huntan gertatzen zaizkigun errekontruen aintzinen Nigarez eta lotserak ez die deus kambratzen eta

zorian eta zoriatz, denak Jainkoaren ganik heldu dituz
Ororendako, mundu huntan, gisa bat edo bertze, gehiago
ola gutxiago, bethi hairatzea duk. Ez dik balio harrit-
zea; egin ahala egin eta gero Jainkoak nahi duen beza
da. Haren menturan gure ugari, haren menturan gure
kabalak, haren menturan gure etche eta ethekoak.

Sutan ezari dik Etchebakterea. Egin bedi haren
nehia eta zuen osagarriari...

— Ba! ba! On daikala, gaizoa! Hise jiteak zer-
beit balio dik >>

Eta orai, ichilik, beha daude oro
duaren obrari. Hari, teila, zurei, Oro nahas makas ari
ditu barreatzen, burustan aurririkiz eta lurraren gai-
near metatzen. Garra ari da tipitzen, bainan khea
hedatzen.

Ezkila ari da bethi. Andere, berora, esku
batean arrosarria, bertzean ezkila, nigara begietan dago,
familia dohakabea gogoran.

«Eta gure emazte hori bethi lotatur!» >>

Senhararen lausengu guzien gatik Etchebakter-
reko anderea nigarez hutsa dago, auzoko emazte bat
ari zaiela dazkien kontrolozinezko ethe guzien errepikatzen.

«Eta orai, zer egu behar duguz? du nagusiari
norbetak galdegin»

— Zer egin? Bihar atzoko lan bera. Etchean lur-
pear dut, bainan alhorrak oso. Bihar iguzkia jekitko da
heien gainerat eta hura, zombait egunez lanhoez gordi-
nik eta hitsturik atchikirik, pekulan baino dichterantago
beriz zeru zolan agertarazten duen Jainko berak athera.
Ko gaitu gu ere egungo herstura huntarik, chutituko
gure etche-murrak eta argituko beriz ere gure brizia >>

— Haterc; atherbe bat behar duzu numbait.

— Gure tresnak Kamporan. Sasoin ederra da orai.
Bertze ahal ditugun guziak etche cuntzinetko bordan.
Hori bederen osorik gelditu zaitu. Gu? Nik segurik eta
mutitiko zaharren horiek, borda zoko batean, lasto zama
baten gainean berdin ontza lo egonei duzu. Gure
etchek, anderea eta nekitza horiek hartuko ahal ditu auzo
urrikaldin batak.

— Gure etchea ez da haundia, Erraman, bai-
nan, auzo gisa, zure familiarren leku izanen da gure
etchean. Nolazbeit plegatuko gira ethekoak lagine bezala

— Biba hi, gaizoa, Jainkoak orclanduko dauk >>

Aitarek galdea.

Hirugarren phesta eguna.

Yguzkia freskuan ari da mendi saketsetik jekkitzen,
aunherak kuzinkaz dabiltzala arean itzuli-phurdika.

Erramun lo piska garichto nahasi bat eginik,
jari da bere lasto metaren gainean eta pentsaketa hasi.
Anttonek ez du begirik hetsi gau guzian, bai-
nan luze luze dago, Piarre eta Manex lo zurungan
dagotzila.

« Antton!

— Zer da, aita?

— Haurgi, hi hiz zaharrena, elgarrekin ikhusi behar
diaguk nola behar dugun etchea chutitu.

— Nik ez dakit, aita, zuki behar duzu gauza hori
zuharek pentsatu.

— Garbiki erraitoko, gure etchean ez duk pos
idorrik. Gure etchean egundaino oro hazi dituk, bainan
nehor guti aberastu. Eta orai sekulan baino gutago.
Zortzi lagun lagatuk, gehinak adirik garichtoeman,
Hiru Hupienek bereziki zer nahi behar die jena eta
bertziarentzat eta lan guti.

— Ez othe duzu nehor maileratzon ahel, oro

leku batean ez bada, han puchka bat, hemen bertze
puchka bat, etche berriarentzat behar dugun dirua.

— Bai, ba! Nik ere egin dit hori, bainan gero
nola itzul maileru hori?

— Gero! Oro haunditzearekin, bat edo bertze
Joanen gero pehi eta emeki emeki zorra estaliko.

— Antton! Ez zatat hori gustatzen. Eman deza-
gun lan guziak guhaurek egiten ditugula, zureia guhaurek
muntatzen; etche berriko hargin, mehachkuru eta gainera-
tekoak bederen berrogoita hamar mila liberako bat goo-
tako zangirikuk. Alabainan, Cayet Mehaberrik bere borda.
rentzat bakharrik hogoi mila pasa utzi dituk eta noizko
muntatzen ahal die bi edo hiruz pehi muthiket ere, diru
hori, beren despendioez kampo. »

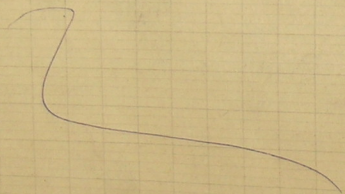
Anttonek asmatzen du aitek eginak dituela
jadanik bere gogoetak eta erraiterat egin menturatu
dagola.

« Aita, nik ez dakit bada zer egin. Zuk manazagu
Ni pegurik preat niz zer nahitarat. Ni niz etcheko azkarre-
na; polcladagotik ere libio niz orai. Zuk nahi duzuna
eginen dut.

— Bera hi, Antton! Horren beka nirekin, nere
pabelekopminaren agertzeko. Dirua maileratzon gero itzultze.

Ko, antzitz demborarentzat gure etchea zoren aspito ezatzen diaguk. Eta ez nirek zordun hil nahi. Hik behar duk, hikaurek, gure etche berria egin..... Ameriketarat Joan behar duk. Behi pare bat palduko diat untzia ren pagatze-ko eta Jainkoa othoiztako hiri laguntza igor dezan. Ez duk bertzerik egiten ahal, segur eskualde guzietan egiten diat ene gogoetak eta hoi behariko duk egin, Antton.

— Ba, aita! Egiten duk..... gogotik. Jainkoak daitezula egun batez chutik ezariko dudan etche berriaren gozatze-ko grazia

Azken egunak Airemendin.

Doluz kargatu begitarte batekin, ama heldu da bordaren barnerat, aita pemeak gauzak chukendu oiolako Jaicho emaztea!! Holako izaldura eta izigarrikerrak ez zuen oraino ikhusi.

« Ez zitela lotsa, emaztekoa, dio Erramunek bere mintzo sanorekin, pasatuko da hau ere. Anttonekin hitzartu gera. Ameriketarat doa lehen bai lehen eta gibe-leratekoan pagatuko dauku guk artean eginaraziko dugun etche berria. »

Ama, hartu du Anttonen eskua eta bere bi eskuen artean ontsa tentatu, potta batekin hitzik eran gabe.

« Egun, dio aitat, etche zahararen ohoretan, bazkari eder bat egin dezagun. Hik Manez ama lagundu-ko duk pukatdearen muntatzen. Hi, Antton, hemendik goiti libro nahi dukanaren syterat.

Hik, Dierre, gizondu behar duk hemendik goiti. Antton Joan eta hi hiz zaharrena. Biker be-rean behar diaguk etche zaharretako herrien aldatzen hasi. Ato, putikoak, goazen aintzoni!!

Familia guziaz omoreatu da, aita loin alegera ikhustarekin.

Airemendi guzian bezala Etchebasterreko bordan ere presta da.

Ez da borda tiharra. Lehenagotiko clemoretan seguru bizitegi izana ditake, Hogoia bat urrats luze eta hamarbat larzo. Lur aras bane bakker bat zolan. Han ezarriak dituzte jadanik sartzen ahal diren puska edo tresna guztiak eta potoko urtziak. Tauladuraren gainean, zombait murru ezkina gelditzen dira oraino lehengo gamberen arte murrutarik. Hor daduzkate gauza aberatzenak eta putik athera ahal ukan dituzten bi oheak: ama rentzet eta ttipientzet izanen dira, bertzeak lastoan egonen dira hola hola eta gisa hostan eta gisa hostan etcheho guztiak teiltatu beraren azpian egonen dira.

Zoru laster, zoin gogotik, zombait adreitasunekin ari diren oro bizitegi berriaren muntatzen. Batek hau pusa, bertzeak hoi higi, oro zerbeit ari.

Bi harrien artean pu eder bat egonik bazkaria ere egin du amak eta zer bazkaria!...
Biharremunean, oro lothu dira gogotik egun eta bizgi modu berriazi.

Aita Joan da Espelatarat Pierreñoi bere bi behien paltzerat, Gaicho, Kabalak! Nigara

heldu zaito Eramun gaizoari batean, holako bi behi Khendu behar dituela oihotzearekin. Bainen hobea da halere posaren eskatzea baino

Goizean goiz Joanik, Antton Kambron da Etchemendi bere soldado lagunaren baitan: Etchemendik badu eskola puska bat eta ardura hiri horretan dabela zerbeit empleguchkarekin. Galdegin orduko gogotik hiltzeman dio behar diren harat hantaren egitea Ameriketarako lehen urtzian paratutako.

Antton, bere adickideari eskernak emanik, lotzen da Airemendiko bideari.

Hamar ornak dira.

~~X~~Oren hontan bidean da Antton eta bertze oren baten bidea badu oraino.

Anttonek balakite holako baten berri, ez balu bihotza hoin ilhun. Soldadogotik fin eta egin zuen bere baitan: «Orai, alderat etchean!» eta hona nun hoin laster berriaz utzi behar dituen etcheho eta heritaranak, utzi Etchebasterreko alhonek, Airemendiko bihurtu ederra, utzi Marichan, pilota eta eliza, joarteko ez jakin noiz artio, ez jakin noiz, harat nument, urrun, itsasoa pasaturik, egundaino ikhusi ez dituen fende eta bizgi modu baten erdirat. Hogoita lau

urketan azkar eta alegera den muthikoari ere ez dute holako gogoetek bihotza alchatzen, bairan nahi eta ez ere ikhustzen.

Etchebartzereko gain'aldean den bickkarretik Antton, pentsaketa, beka dago Aremendiko alderat. Eta, berbetan norbeitik manatu balu bezala, etcheari buruz joateko orde, abistu da, bickkarrez bickkar, Mendiburuo alderat.

Doloretan den bihotza egari da amultutasunez Maite eta maitegari baten aintzinean idokitzen dugu gure barnea, zabaltzen gure zauriak, erakutea aski baitute eta gure penek kondatzea, deskantatu bat ezartzeko gure baitan.

Bertzalde Anttonek zor du beru geroko lagunari bere chedea lehen bai lehen jakinaraztea.

Marichan ikhuria da, latsan ari. Anttonekin elgar ikhusi orduko, ari irri, denbora lanhortsuetan agertzen den iguzkiaren pareko irri hits eta trabatu bat egin dute elgarri.....

Marichan Baionan.

« Agur, Marichan!

— Agur, Antton gaichoa!

— Berri tcharrak ditut egun zuri kondatzeko

— Baia !!! Zer?!

— Barda aratsian, elgarrekin, lore ikhusten ginuen geroa. Nahiz laginarien ez dela mundu huntan zorion osoak, ez ginuen uste atzo hain gora alegertzen gintuen iguzki harek berak ez gintuela egunetik beretik gehiago alegertzen ahalko.

Barda, ikhusi duzun bezala, gure etchea erre da errotik. Gure etchean ez da obra berri baten egiteko posik. Maitegu bat eginuz, ez dugu sekulan aise estaltzen ahalko gure zorra. Gogoetak egin ditut aitarekin; Ameriketarat Joan behar dut, ez da bertze erremediorik.

— Gaicho Antton!!

— Jakizazu bihotze onoa erdiratzen zaitela, maite ditudan guziak uztean; nigar egiten dudata zurekin ezkontzeko prest eta libro nintzalarik..... ene falta, gibelatu

R behar ditugula gibelatu gure ezteiak,

— Baiman ez da zure falta, Antton!!..... Jainkoak zuen hola nahi. Ez zuk ez nik, ez dugu bertzerik

egiten ahal.

— Marichan! Zorion bat idurikatuago eta ederrago da..... Ere aldetik hitz dautzut ez zaitudala bikhotzean ahantziko

— Nik ere, Antton, ez dudala sekulan bertzerik maitatuko.....

— Lehen bai lehen joanen niz..... Lehen bai lehen maitatuko behar den dirua, Ez dut chekatuko arkitz demboraz aberastea, aberastasanak arkitz aldi nahigabea ekhartzen baitu.... Ekhar ditgatala etche berriaren pagatzekoa eta osagarria, ez dut bertzerik desiratzen eta, egun batez, agian laster, gure bien biziak juntatuko ditugu Etchebater berrian.....

— Gaicho Antton!!!! Ikhusiko duzu gure arteko amodioa doblatuko dela ephe hortan. Zoazi trankil, Antton, ez zaitut ahantziko..... Nola ene beharrik ez baita gure etchean, ni ere faricho niz irabaz bidean. Biak batean, etgar sustengatuz arko gira, zu gehienik, ni gutxiago biak egun batez atchiki behar dugun etchearen chutitzen..... >>

Oraino luzez pegitu zituzten beren solasak, hunkigari bezten ikhustea heien bien kuraja eta ondoi-
ra hoin gazterik puete kontrari buru egiteko.

reun m> Egunak joen, egunak jin, Marichan ere, adich. Kede batek chekatut leku batetarat joanetikotan da Baio-
narat, Urriaren lehenatck

Urriaren lehena.

Anttoni bere goraintziak egonik, bere puete. guriak oihal beltz batean inguratutik, Bamboko garerat jautsi da Marichan burdin bidez joanetko. Ez baita oraino kampoan biziki ibilia, anea zaharrenak pegitzen du, espatin chui, mokanes gori eta makila ferratu.....

Marichan treinan doa, bikhotza uzkur Aire mendiko alderat behatzen duela, bainan, gaztetasunaren one!! laster ategera, bizi modu berri bati buruz joanteaz.

Ameriker buruz.

Anttoni ere etxoni zaito partitzeko egune.

Ramboto Etxemendik jakinarazi dio, Bordenetik abiatuko dela Urriaren zazpian Nort. Ameriker buruz doan utzi bat eta ez dadin joan hura ikhusi gabe, gidatuko duela Ameriketara duen ezagun bati buruz.

Urriaren lauean, Antton goizetik Rambon da bere soldado lagunarekin, hurek emaiten dioztale, anai batak anai bati bezala, kontseilu zuhurrenak.

Urriaren bostga, larumbata.

Antton adichide eta gazte lagun batzuen baitan dabila alegertzeko.

Biharumunean, aita Baramunek manatu du familia guziaz ohoratuko duela, bazkari on batean, premiarren despegida.

Goiz meza ondoren Antton errabotean da bere lagun hoberekin, behar duela pilotaz ase bat egon eta eguerdi antzinean oraino, unhatua, lehertua, urratua, Antton jantzeka dabila plazaren erdian, egon geldituz, egon aski gochatuz haurretik estreinatuta zuen errabote maitea.

Nork ez du erko batentzat hartuko, bainan nork pekulan du konprenituko, nork bakhar.

nik asmatuko errabote pareta batak eskualdun batentzat duen esteka. Fama da, egun batez, Jondoni Petri, eskualdun bat Kontrabandan (nubetik ere!!) partu zitzaio. La zerman eta nola haibertze dohatsuen artean ez baitzezaken nekontik ezagut, errabote bat egun zuela zerman eta eskualduna jin zitzaioela lasterka buruz-buruz desafiatu nahiz, Jondoni Petrik fueratu baitzuen laster, joan zadin Purgatoriotarat guarden amodio eskasa bildu artio.

Dena den, penarekin eta kasik nigarra begien utzi ditu Anttonek bere errabote, pilota eta lagun maiteak.

Eguerdi joitean etxerareko bidean da.

Etxean, familia guzia beha dago, bords zehar-rean, zointan pukatde bat ederra muntatua baitute.

Bazkaria ekiltasunean hasirik, emeki emeki alegertzen da ondarrerat, Antton ari baita ete erren eta ethe bere changuinaren gordetzeko eta matatzeko.

Bazkari ondoren ektant bat lo iduri baten egonik, ama chutitu da Anttonen fusken biltzeko soldado-gotik ekherria duen balizarat.

Aita ere chutitu da eta arropategi batean estuan partuit ekhartzen du zerbeit mokanes gorri.

batean : etxean, dirutan duen ontasun guziaz
 « To, denak hor dituk »

Hor dira bi behien pariak, hirur mila libera
 eta jadanik etxean zituen bostz ekun liberak eta
 fende on batzuek eman bestze bostz ekun libera
 pasatuak. Lau mila libera!! Ez du egundaino hoim-
 bestze pos ukan Antonek pakelan.....

Partitzeko tenorea jin da. Aita lagun, ama
 nigarretan, haurideak trachte utzirik, Antton badao
 Kamboko garerat. Han du aratsalde erditan treinan
 sartu behar, bikharamun goizean Bordelerat heltzeko.

Aita semeak elhez zukur dira.....

Burdin biderat heltzean, aita mintzatzon da

« Antton, johan hiz... Jinen hiza? Gelditzen
 nuk, egonen niza chutik hi itzuli artio? Jainkoak
 nahiko duen bezala. Baman, jakizak, ene adinak lotsa-
 tu gabe, lotuko nizela lehen bai lehen etchearen
 chutizeari. Hise aldeak, tsas haundian, orhoit haci
 huncindoz. Lotseziaren beldur hizatarik, orhoit haci
 hise aita, ama eta haurideak ari direla, hirekilar,
 obra berarentzat, egun batez gozatu behar dukan etche
 berriaren egiten.....

Itsasoaz berechi ondoan, Jainkoak

berechten bagaitu herioaz, on izan haci haurident-
 zat, ez zauk dolutuko. Adio, Antton, Jainkoak begi-
 ra hezala eta igor berriak ekeheki »

Erramun itzuli da Airemendiko alderat,
 bere urhats biziarekin iragaiten duela mendu paketsa
 Antton, hitzik erran gabe, koropelo bat
 zintzurreen, deusere ezin chardotikiz gelditu da aitaren
 despegidan. Nigarra begietan, behatzen du aita bidean
 « Zer gizona, gure aita!! Ez duk errana izanen
 ez dudala ahal guziaz eginen, aitaren, egun batez, Etche-
 bezter berrian uros ikhusteko »

Aita bethi bidean cloa, gibeterat beha-
 tu gabe. Nork daki harek ere despegida hortan
 bihotzean ukan duen zauria?.....

Treina chiktuz burdin bidean. Antton,
 bere baliza bizkarrean makila baten puntan, iragai-
 ten da jauzi batez.

Adio, Airemendi! Adio, Antton!
 Heretik eta por. lekutik joatzearen beltza!!

Antton Amerikano

Treinak arios kurrutzen du burdin bidean.

Antton lehortik beka dago, colari baktu bere begiak nahi dituela ase Eskual-Herria utzi gabe. Uztaritze-ko hertze chitsu urak hartuak berak ez ditu egundaino hoimbertze miratu.

Haltuko haltan sagardi batetik choratzen du zeren baita dena chito, oilo, antzara, akate, cheni, urde, beki, betoin ala gorriq berhea eta sagardiaren brich-karean arabote bat; zer parabisua!! Segurra Amerikano zombetena.

Bikotze altxatzen zain Anttoni pentsatzearekin egun batzue gisa berean ezartzen ahalko duela bere etheka.

Baionan treinez kambiatuak Bordenleko bidean da gure mutikoa. Zer lekhu hitzen artean dabilen burdin bidea, zer lur meheak, dena palbe eta "piñada"!! Noiztenka ageri da itsasoa edo haren orroa.

«Behar han izanen haiz, Antton, hira untzian, itsasoaren eskuko, haren jostagaitu!»

«Emeki emeki, ihurra jin da.»

Amak sakelan ezari chingar eta moleta

milikatuak lokhastu nahi duke Anttonek, bainan ez da aise treinaren inkarros/alki guzien gatik eta sakhet-bean duen gizon lodi, tripa haundi baten zurrunga izgarriaren gatik. Eta dago, bi begiak hetsirik, erdia lo, gogoran dabiltzata etun mila gogosta.

Egunarekin batean heltzen da treina Bordenlerat, Eguerdi ondochean zuen Anttonek untzian partu behar, bainan garatik ahera orduko badoa bere untziaren ikhusterat, begi, statzerat eta lekhuaren hartzerat. Hango harat hunitak egonik, johan da behar duela itzuli bat egun bi urtez gogatu duen soldado Kazernako alderat.

Bidean hatzemaiten ditu zombit lagun.

Nun debilan errarik pagatzen diogkate zombit drago. Har-rostkoak izanik ere, ez diru jende gaicktoak Bordenles horiek.

Antton ez da edatea, bainan ez da egun guzietz Ameriketarat joatea eta zer plazerra soldado lagun baten ikhustea.

Koloreak gorri, begiak dir dir, frango alegere da Antton untzirat iragaiten delarik, Krakada bat egonik, gogotik lokhastzen baita bere Kainolan ohergat duen sarearen barnean.

Oraino egun argi da Antton iratzartzen delarik. Untzia jadanik lehorretik urrun. Haldamaldaka kamporat iraganik, ehoadura bat bezala heldu zaio Anttoni, inguru guzian urik bereiz ez ikhustearrekin. Trema bati lothua dago gogotik, ez baita fidetzeko untzia-
ren jauzerei; hain hurbil badira bi gizon, begi ikhuz behatzen baitute itsasoari eta betebetan, dudarik gabe alegeratzeke, kantu musikari hestean dira.

"Zer!!! Cho!!"

Anttonetik, lanjerria akantzerik, jauzi bat egin du bi gizonen buruz.

Eskuaraz dira kantuz, bi eskualdun!! Zer loial!!

Laster egiten dituzte ezagutzak eta adichkidantzak. Bi Mehaider dira, beren dotearien egiteat Ameriketarat johan direnak.

Hiru Eskualdunek aise iragan zuten, elgarekin Frantziatch Ameriketarako bidia.

Hamabi egunen buruko Ameriketako lurrean pousatzen du zangoa Anttonetik eta lagunak beren alde joaterat utzirik, Antton jarraititzen da Etchemendi Kambothorak eman bideari.

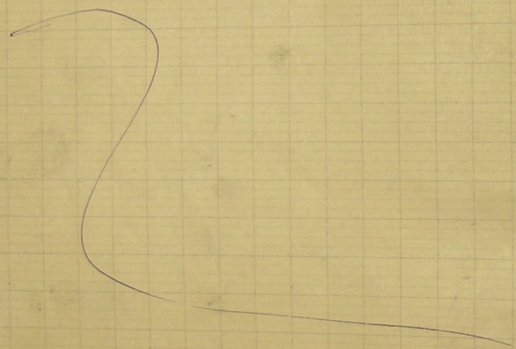
Urriaren hogoi aratsean, hemeretzi ehun'ta hogoi'ta hamazazpian, egundaino orhoitu

Behar zuen sartu zela bere Amerikano nagusi berriaren etxean. Nagusia zeri martxanta eta ez nor nahi, itsaso basterretik Chicago hiriraino ezagutua zena. Antton igorri zuen biharamunean berean zelhai batzer batetarat, nur baitziren Charaganiko obrak hogoi mila urderen harteko. Hango aintzindariekin hitzartu zen Antton lanaz eta soldatuz.

Hiru, ikhabetheren buruko, eskualdun batzuek gidaturik athera zen, hirichka batetarat joaterako eta han bere gain hasi zen urde hartzen eta haragi saltzen. Berak ahal eta talendu gaitza baitzuen, laster hasi zen azkartzen. Hasteko behar zuen posu lagun batzuek pusatu zitoten. Hamar urdekin hasi zen lanean eta urthe baten buruko ehun urderen jabe zen, pos frango eginik eta zorak pagaturik, eskualde bat baino gehiagotarat entseatu baitzen eta Ameriketara ez baita nahikeria duenarentzat irabaz-bidea eskas.

Hemeretzi ehun'ta hogoi'ta hemezortzigareneko urria. Jadanik muntatua du numbeithan etche berriaren. Dako behar duen dirua, urthea baitzik ez duelaik Ameriketara dela. Bainan oraino egon nahi du zombest urthe, bere etchea azkar ezartzeko eta bere

haurduri dote baten egiteko. Hatsuoko haitaren
ondoko etchaldearen iduri nahi zuen egari Etchebasteren,
darek eman zezaten Antton Amerikanoaren egotzag
erari ahala aspantu.

Gorputzez urrun; bikotzez hurbil

Anttonek, bere egimbride guzien artean,
ez zituen egun bat ere ahansten bere atchekoak. Gorputh
zeg urrun baxiren, bikotzez hurbil ziren bethi eta luna
heien solasak.

Ameriketan jani orduko, Anttonek gatzigatzen
zuen bere atchekoeri

« Ene aita, ama eta haurride maiteak

ene egungo lanak akhabatuak
ene atcholan nago zuet gozuan. Zueri berri hauk
gatzigatzean, iduitzen zaut ikhusten zaituztedata oro
eni beha. Pentsatzen dut bethi ontsa zirezela, Airemen-
din ez dela deus berriagotik eta Pierre eta Manezek
gogotik laguntzen dutela aita.

Ama maitea, ez zaguak arangurarik uthen
nitas. Nahi bezala niz. Nagui onak ditut eta iraiteko
lana dut. Ez dut hilaberthean mila libera baxiz
irebaxten, bainan emeki emeki, ezagutzek egitearekin,
irebax. bide hobee bat hatzemanen dutela pentsatzen
dut. Aitak eman lau mila liberetarik, mila libera

gelditu zitzautean. Estuakaldin bat badut enekin, Dona-
phaleuko aldekoa. Hau ez da geroaz khechu, etche-
koekin samurtuak fina da eta ez du gibelarik itzultzerik
aipatzen. Jan doia irabazteaz kontent da.

Muga gazte horiekin ontsa ari direa
uztarian? Jaun erretorari erazue milaka goraintzi
eta othoitz egin dezan erretzat. Ez dut meze igande
guzuez entzuten ahal, bainan Jainkoak ikusten du eta
lagun tzar batzuen tufa eta ethe tzar batzuen gatik
ere egimbideak bethetzen ditut.

Igorritzue ardura Airemendiko berriak
cheheki. Ez duzue sinkesten ahal gure zoria. Estuak
Herriko berriak jakiten ditugularik.

Uztan zituztet, etcheko maiteak, oro fintik
besarkatuz

Antton.

Nahiz ez zuen igorritzuea gogorki. E
maite Anttonet ardura eta cheheki igortzen zituen
bere berriak, bere etchekoen sustengatzeko. Ez zuen
bada Merichan ere ahanzen eta hunen ganik ere
ardura zituen erretpostuak, Etcheko berriak bakhanago
ikusten zituen, amak igorritik. Bainan aldi guzuez

zoru etchekeki!

Hemeretzi etun'ta hogoi'ta hemeretziganenaren
hastean berriak usnago abiatu ziren etchekek. Frantziar
Jadanik gauzak makhuu zoztzen, Aleman tzarra, berri
ere, azkartuak, tzarkerian hasia, gerla fitu nahiz zabi-
lan eta Frantziar gizon guti gure dretxoan azkar
atehikitzen.

Eta Ekhaina hastean, Anttonen ukhan
zuen meze hau, amak egina, aitarien phurtez.

Ene Antton semea

Ez duk haratik ez hunatik, etcherat fin
behar duk. Gauzak gero eta nahasiago daatzik. Ene
hentsatzeko moldean, ichtant bat goiti behiti, gerla
segurra duk. Aleman tzar hori biziki azkar duk. Cherlo.
vakia eta denak bildu nahi ditik, nekoren beldurik
gabe. Eta horren urgulu tzararekin ez duk urrun
Joanen Frantzia ere zirikatu gabe. Jaun erretorak
ere erren zantuk igandean othoitz egiteko, gerla ez
dela mirakuluz laizik uruntzen ahal.

Berez, haugi, Antton. Sekutan gerla
fiten bada ez duk errena cuiseago haratuko dukala
itsasoa. Erekarteko nagusi zene ere ondareko gerla

gerla hartean itzasoan itxo ziren, haren urtzia
ur-petxo batek zikhatuak. Eta ez bakariz 3 jiten, desertor
hiz. Nik ondaratzea egina diat eta ez diak ene famikian
desertorrik ikhosi nahi.

Hangi beraz, zombait demboraz gocha
gaiten elgarrekin, makhurik jiten bada ere. Piarik ere
laster soldado Joan behar dik eta gertarik ez bada
ere badiagak hize behara kampo lanetan.

Hize cuta eta arua fidel.

Ontasun gaitzaren muntatzeko bidean zen
Anton, bainen aitaren galdea ukhan orduko, berehala
Frentzierat itzultzeko manerak hartu zituen. Egin zuen behar
bada noizpeit Maniz edo Piarre igortzen atalko zituela
Ameriketarat eta ehun mila liberekin aski zuela etche
ret jitea, bere negozioa ordain baten eskuetan utzirik,
urthe guziaz hoimbertze arranda ukhateko tratuerekin
Zuhurki eginak zituen bere gogoetak, bainen gizonaren
hazia Jacukoa du portarazten.

Nahi bezala, ordain bat hartzerarik,
haren tratua egonik, urthean hogoitze bostz mila
libere arranda atxekatuko zituela, Frantzierat fin zen.
Aitak erren bezala, baxterek birziki.

Khechu harteman zituen. Haren jitearen bozkalentsia, gerta
Pohesek ikhundu zuten. Jadanik soldadogoa egina zutesen
beriz galdatzen hasiak ziren. Bainen Antonetik bazuen
bethi nahikeria Jainkoa agertuko zela aski urukalmen-
dutsu eta gizonak aski zentzudun, guela doi doia
hogyoi urthe hila zen zu zigaria beriz ez plizteta

Antton sordun Airemendin.

Frantziaren gainean hedoi beltzenak bilduak
baziren, Etehebozterrean egunak edertuak ziren. Martxoan
jadanik, etche berriaren gainean zureziaren ezartzen hasiak
ziren eta beharrik aphiurleko teilak emanak zituzten,
ziren aphiur ondara dena dembora teharretan joan zen.

Eta orai, ugata. Etehe berriko mehachian
nuntzetan ari dira Kayet Lekueder eta Maney Mehari,
Airemendiko bi mehachian hoberenak. Anttonetik ikhusten
du zer lana ibili duten aitak eta anacek, hoimbatze
zui eta taule gien ochanean botatzen berean, bainan
ez du bere phartetik ere arranguririk, autaren manuz joana
botatzen Ameriketarat eta ez bachi han demborarik galdu
guti hartzemanen bachi Anttonetik begain laster horrek
bezembat ontasun bildu duenik.

Demek badakite Airemendin, Eteheboz-
terreko Amerikanoa posez ithora ethori dela.

Bi urthe hautan, ez da nehor alfer
egon eta ororen peria, orai etchebizkanean da,
usua den bezala, harginek etchearen estaltzez ahabatu
dutearik, teilatuta izkiman ezari duten lore eta berdura,
jadanik hasiak dira, amaren nahitarat,

botatetik etche berriat puntan karreatzan, gizonak
ari dira tauleduak garbi eta garbi.

Agorriaren hamare, phesta edena Etehe.
botzterrean. Goizetik etche berriari arizen diren langile
guziak hor dira konduen egiten. Hamaka orenetan,
Jaun erretora ari da etche berriaren benedikatzen.

Eguerditan, kondua at egunak dira.
Anttonetik ematen du bakhotehari bere, orotarat
lauetan hogoi'ta botz mila libera.

Jaun erretori ere egiten dio bere
ikhustatea eta bertzalde mila libera elizarentzat, eta
oro choratuak daude posa zoin aise dabilin.

Aita Erromun nigarra bequetan atzo pla.
zerrarekin eta ama ere, zathi bat eskuan, gorri
gorria dabilu batekin eta bertzearekin elheketa,
pukaldea bere bi nechken eskuko utzirik, heiet
ere, phestak aratuak, ari baitira jateko guziri
guzirik chichtake, hau jatta eta hura jatta,
dotzena erdi bat gathu jebokor marzekan
eta gormant busten chut ondokik dituztela.
Bada haro eta orai, egiteko
guziak egirik, ezkaratz berriari jartzen direnrik
barkaltzeko. Jaun erretora bere hor da makina-

ren erdian eta hi! he! ez du oduri batere samur
dela egun egun behar duen baghariaz eta ere etche
berri huntan den zorroz

Antton Khambiatu da Ameriketatik

Jinuz geroz. Lehen zuen herabetasune utzia du eta
orai bi estuak pakelan, badu gizentasun berezi bat,
bere laguneri gustatzen zaiztena eta Anttonen ezin
badute bethi aditzeko.

Igantetan beruz pitotan hasia da,
bainan lehen egiten ez zuena, orai bethi jokatu
nahiz dabite.

Merkitatuetan ere abiatu da. Jen orduko,
Epeletan erosi ditu cutak, duela bi urte, untezi
berarentzat saldu zituen bi behien ordainak, Kasik
doblea pagaturik: Bizia goiti ari da gerta poles
horiekin. Beharrik Anttoneri seguratu da Ameriketan
bethi chuchen. Jinen zaien arrenda

Etche berrian partu orduko, Antto-
nek gango bat du buruan, eta horra zer den
Marichani gaztigatzen duen bezala.

" Ene Marichan maitea

gure etche berria prest da, eta gure eskont-
zako tenorea jina. Undarretko aldean adarrazten zinau-
tan nahiago zinueta hirian bizi, bainan prestatzen
dut gogoetak behar den bezala egiten dituzula, eta
elgarri eman ginuen hitza atchikiko. Zuk nahiko
duzunean, ni libro izanen niz. Lehen bai lehen hobe.
Gure ama chahartzen ari da akhidurarekin, ni hogoita
zazpigarren urtean eta gure etche berria etchekan
dere berriaren berrian da. Nahi baduzu jinen nauzu
ikhusterat chehekiago mintzatzeko ez bozira zuhar
hurat jiten ahal.

Bethi zuri fidel

Antton.

Hiru egunen buruko errepostua ukaiten du.

Ene Antton maitea

Nekundik ahal baduzu, zato ortzegunean
Baionarat. Ortzegun goizean etcheko-ak Kamposi ditut.
Gaurat jinen niz biderat eta hemen mintzatzeko
gore cheheki. Uzten zitat. Lanuz bethea niz
Zure beha

Marichan

Marichan hiritarra

X
Anttonetik ez zuen dudarik,
egin zaien errepostuaren arabera, Marichanetik onartzaren
zuela haren galdea eta gogotik hartu zuen ortzegu-
nearn Baionaratetako tresna.

Bertzeta zagon egia.

Baionatiko garan sartzean elgami agurrak
egerik, hau eta hura mintzatu ziren bidean, Maricha-
nen lekturaketokoz.

"Unkatua niz, zion Marichanetik, bada "zineman"
nintzan. "Filma poliziera" zen eta hura gogoan lotzatu-
rik zer nahi amentsu zozoz eta lo nahasia egin
ditut eta batere ez pautatu.

— Ori, guk lo ezia egin dugun. Egun guzira
porrostan aritzenik, hametaka orenak gortuen aurraldur-
nik eta kabalak moldaturik oherat orduko

— Beharrik fin zera egun. Nagusi ~~etxeko~~
etxetik andereak joanak ditut egun guziko alichikide
batzuen. etxeratik eta egina dautzuz. bazkeri ontto bat.
Lehenik "langouste," gero "tomate farci," "écrivisse
au chou-fleur" eta gainerateko.

— Gaixoa! Ez zuen balio deusen egitea,

banituen etxeratik bi etche-ogi zerra moleta puska
bat eta chingar zafra batekin. Gasna puska bat ere ba
eta etxerakoa ontsa betherik.

— Ok! gaixoa! Badugu hirian horiet baina
hoberik. Etche-ogia ahantzia dut aspeldi. Hemen
"flata" fresko freskoak baizik ez ditugu jaten. Gure
Kampañetako gasna ere afusa da, hemengo "Roquefort"
"Vache-qui-rit" "Camembert" eta "Hollande"n aldean
Gordezkitzu g zure jatekoak berriaz etxeratik joateko.

Gaizo Antton, Kasik ahalgetua bezala
zen, bere federik hobereenen mokanes gorrien
bazkeria etxeratik. Eta bazkeritan hasi zen, aste
zuela eta zer nahi.

Lehenik ikhusi zuen lenak ematen zituela
aberats haundien gradoan jateak. Eskuez ez zela
jatekoik huntitzen Marichanetik erarik, nehorat ez
zitaken, erhiekin jaten usatua, furtcheta tresna harekin
apaita. Eta ez zuten lan errecha Marichanetik etxer-
tik zuten jateko tresnak, "langouste" "écrivisse"
eta barrakeriak, dena hezur makela, ez baitzuzaten
aldien lethagin zelhotara bat baino gehiago haragi
hartzeman furtcheta izkharrekin. Beharrik Marichan
chutitzen baitzen artean eta behetzen ez zuelarik

Anttonek laster tiratzen baitzituen zombait ausiki,
etxean bezala, hezur bat eskuan hartuik.

« Ez zion oraino kontra egin nahi, bainan
hitzgaiten zion, etchebuztanean ez zuela nehorik nola
jan manatuko.

« Eta zer bazkari tricketa! Dena botiga.

Salda tikitik bat, azitarren erdikata; ogia botkatu nahi
eta ogi ehirungila idor bat baizik ez; gero "horodouille"
eta nik dakita zombait izen, ba, bainan, izenek ez
baitute famatua izanik ere, Anttonek duen bezalako
taipa bat asetzen, Antton oraino gose zen bazkaria
fini zela Marichanek emaitzarekin; galdeginez:

« Jan duzue asti?

— Bai, bai, garchoa! Segur, holako bazkariak zerbat
batio du!! »

bere baithan egiten zuela" ez nagok
beaz hancapatuik »

Bazkal'ondoan, Marichanen nahitarat,
Kadera luze baitzuetan jarru ziren "diseztion"aren
egiteko, ez baitzuen lanferrik Anttonek segurik barne
bethedurarik uthan zegan.

Lau orenak irian, Antton, goseak
arauldua, Marichanek egin zion behar zutela hirian

promenatzerat joan, Anttonek galdegin zion hezuz zuen
lehenik chotko bat utanen bere behar ordue
egiteko. Marichan ohartu gabe jarraitkaragi zuen bere
mokanes haundia eta Marichanek "W.C." izendatzen
zirela eta nola kuritzen ziren erakutsi'ta, partu
zedarik, gogotik lotxu zen bere ogi eta motetari...

Atsegin hartu zuen barnea azkarago
ezagutu zuelarik eta gogotik joan zen kariketarat
Marichanekin. Athera aintzinean, putaldeko leihotik
egin zuen behako bat. Paresan, buruz buru, zombait
urhatsetan, karikaren bertzeldean, leiko batetarik
emazte bat beha eta begiek ikusten ahal zuten
bezain urrun, teitatu eta khebiderik baizik ez
ageri

« Ez dut bada hemen ere hiri's kampana bai.
No edenago » zuen bere buruarekin egin. eta athera
ziren.

Zombait urhats egin orduko, Marichan
gelditu zen andere gibet eta aintzin alde lodi bate.
Kin polasean, dena tindu, erhats eta urain, chapel
bat baitzuen buru puntan Jainkoaren mirakuluz
baizik erortzen ez zena.

« Madame, je Vous presente mon futur

— Treis heureuse.....! andereak esku mehar, azkazal gorritu bat eskaintzen zuela Antonni eta, hurre bere aytapar haundietan kruakaka tinkaturik, jaugi bat egiten zuela. >>

« Itxusi da eskuak sakelara erabiltzea, zion Marichanek, anderea urrundu ondutxo »>

Anton nardatzen hasia zen goiti behiti honietaz guzietaz.

« Nahi duzuna egozu, Marichan, nik ez dut pekulan pintxetiko hirian hobeki dela ga bezalako-a.

— Baina, Anton, egun pasatu egunetik ez duzu jufatzen ahal hiriko bizia zer den. Gure Kampana zokhoetan behti chinkaurria bezala ari bekar da lanean argi tirintatik gaurdi hurbildu arte eta zerbeit plazer nahi bada pakelara posit ez.

Hemen aldeiz jonnala behti: chuchen heldu. Ori, zu, hemen bazine lantegi batean, berro goi oren lan zinuagke bakharik egiteto astean. Igand guziak eta "congí hay" ak osoki libro Kabala moldatze eta gainerategorik gabe.

Kampanetan, jendeak ez daki norat joan ez zer egon alfer dagolarik. Hemen beakira "zinema" "theatre" "Kasino" eta nahi bezembat josta lekhu

Airemenden behti enhoatua egoiten nintzan igan detan, zozora bezala, bezperak entzunik ez jakin norat joan. Hemen behti "zinema"n niz..... Aki bezi nahi Anton zer diferentzia den.....

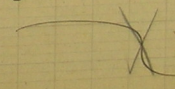
— ... Ni behti neurean nago. Baditake hirian ez den zozion osorik baizik, baina ez dut nik ~~per~~ lekua ukatuko. Nahi dudanaren egiterat, nahi du dan bezala ibiltzerat eta faterat libro, nahi dut ene Kabala eta alhorren erdian bizitzea pegitu,

Ikhusiko ^{duzu} zu ere hiriaz aseko zirela eta Etchebakterrean jarriko. Gogoeta zaitte ontza, enekin nahi baduzu bigi.

— Ez zaitela beha egon, badakit ez dudala pekulan hiria hastiatuko.....

— Ez "baduzu gure" Kampana zokhoetarat" jin nahi, zure egitokoa, baina orhoit zaitte lasto metaren itzalean eman hitzag; ~~haren~~ aharagteko bihotzif estki baduzu, ni baino hobetik harrazu >>

Honek izan ziren Antonen azken hitzak Marichani eta zainak airean itzuli zen Airemendiet.

Anttonen nahigabeak.

Gazte Anttonek bazuen oraino bertze jasaitetorik !!

"Egun batez utxan zuen mezu hau,
"Ene nagusi maitea"

eritasuna jin da zure zeri aldearen gaine-
rat. Ehunka ai zangru hiltzen. Ororen ustez, zortzi
egun goiti behiti ez da bitirik geldituko. Gisa hor-
tan, gure kontratua barneatzen da ez bada alimale-
rik gelditzen. Zure zerriteguez zer egin behar dugu?
Saldu? bada erostun, ala barneatu begiratzeko?

Zure errepostuzren beka

han utzia zuen ordainak igorria.

Antton egun bat egon zen lotsatua eta bere
ordainarendako herria. Zendako ez zituen bada
paltzen, gizon tresna harek, gelditzen ziren urde
guziak garbitzerat utzi gabe! Igual othe zion
hoimbertze eta hoimbertze urden garbitzerat utzea?

"Eta bere baitan, zerbeitet erraiten zion

"Antton, abatzi daukate hiru trofa! Ez
dut gauza horietan Amerikanoen Kontzientzia Kilita.

Ez duk eritasuna partu hire urdetan, bainan segur-
nago Chicago-ko urde hiltzaleen kanibeta."

"Eta bere khechuan, ez zakiem zer
pentsa ez zer egin.

Ororen ahanztetako, dolu baitzuen
Marichani, Baionan, deshegitzean erran zituen elke
borthitzez, egin zuen beher ziola lausenguzko
hitz bat igorri, bere nahigabearen khondatzeko
estakuruan.

"Ene Marichan maitea

zure ganat heldu niz ene niganen
chukhatzerat. Kasik debaldetan da orai ene Ameri-
ketako itzulia. Ene ontasuner kasu egitako utzia nuen
ordainak gaztigatu daut ene Kabala guziak gaitzak
joan dituela eta urthean hogofa bortz mila
libera ekhari behar zautan kontratua trenkatua dela

Beharik bederen etche berri chukik
dugu, bainan hoin ederki egari behar gintuen
aranda eskas, lehengo beharra beharko dugu
berri ere ezagutu.

Sinhesten dut hiru zinez maite dugu.
1. Hiriko langile batek ez du Kabala edo
uztetan estualde beharrik. Edozoin demborarekin

Jornala heldu zaito.

Halere, horien guziren gatik, nahiago dut oraino ere ene brizi-modua segitu. Izan niz Baionan eta Bordelen soldado, baina munduko hiri haundienek ere ez dautate, ez Ameriketako ez gaineratutako Airemendi aiantzeragi eta etchebaitzen. Nearu nizano ez niz batere jeltos aberats eta aise brizi ikhusi ditudanez.

Aitari hitzemanan diot haren segida atchikiko dudata eta etchea begiratu.

Pentsatzen dut zu ere enkoatuko zirela hirian eta aske horko arabotsaz.

Berrian oro eder dira, zahartzearekin arakasta galtzen.

Marichan gaichoa, ez dut beldurrik lasto metaren paketsan eman hitza atchikiko duzula sobera luzatu gabe

Bethi zuri fidel
Anton.

Lerro horiek ukaitan, iriz hasi zen Marichan ergeta. Ez zen segurki deusetan truk beriz Kampānarat itzultzekotan. Hain maite zituen

"zinema" eta lekku galgarretan ibiliaren bortekaz, ait' amek amana zioten fedea hozten hasia zen haren bihotzean.

Nekekatcha ederra baitzen, bazuen bandil eta janfuterria sobera ondotik eta Antones gero eta bakhanago zen orhoitzen.

Gero eta gehiago aments egiten zuen hirian ezkontzea, langile zombietekin... eta saltze-ko denak eder behar baitu, egin akalak egiten zituena ezin anderetuz, ezpainen kolore, ilen plagu, zuen luzetasunetan frango jakintsun baitzen

Eta ere bazituen erosoak zapeta aztal luche luche batzu, heien gainean ibiltzen baitzen haur chutik joan berria bezain nekez, ezin aski chut egonez, eta besoak ezin aski kontra atchikiz, dremendeneko ozka edo harrikkolan zangoa birkutu eta pudura hausteko birrikuan.

Eta chapela ?!

Bal. bal. Chapela ere bazuen Marichanek beste buruetako, chapel gori tiki bat, bere ite haro metaren erdian ~~nu~~ numbeit tokatzen zuena, midaila gaicho baten aintzinean hirur edo lau entseguen medioz, ez baita iste duzuen bezain

68

cuse, ilek chapela eta chapelak ileko pleguak ez
gordetzeko gisan, oraino nekkatcha chapeladun baten
buru gainaren plegatzea!!

'Eta mintzairia!!!'

Marichanek ez zuen gehiago erdareg baizik
mintzatu nahi. Urgulu bat zitzaion erraita oroi eskura
ahantzia edo ahantzien ari zuela. Alta bade ez daut-
zuet hitz eman nahi erdaran trebenetarik zela.....

Haren zangar lodiak haren zapeta ergeten gainean,
ala haren aho mihiak "frantchimentian" berdintsu
trebe.

Horiek hola, gaineretekoekin, pentsatzen
duzue Marichan ez zela gehiago laborantchez agrados
gidari tzer guzien gatik ez zuen bada oraino Anttoni
eman hitza ahantzien ahal eta bazuen hortez bultata
arrangura eta grida frango.

Huna zer chardetsi zuen Anttoni.

" Mon chair Antton

Je puis etai trai contente de ta joli
lettre. De me par je rien t'envoyé quelques
mos. J'é eus beaucoup de la peine quant j'é
put que tout les cochon des Amériques, il son

69

mort. Mes ne t'en fais pas pour en tu envoi
que tu aime plus la campagne et que je
finirai de ferre mes pansés et que moi osi
alors j'émerai plus la campagne. Je ne veul
pas te manjer le mot que je tai doné, mé
je pense que toi osi tu fera tes pansé et
que si tu veu peulemen essayer pour quelque
jour coment tu vivrat dans la ville, tu te
goutera toi osi de la ville et que tu aimera
plumieux la ville que la campagne.

Je fini ses lyre en t'envoiant
un baizet.

Mari Jeanne.

Antton ehotu zen lerro horiek ahal
bezala izkiratuak ahal bezala konprenitu zituelarik
soldadogoen itasi frantses hukkari ester. 'Eta
zagon nun zen haren egimbidea. Marichan ikhas.
ten zuen gero eta gehiago hiriko aireak enganatua
eta bertzalde fremu gisa aterri hitza emana et-
chee segitako zuela eta por lekua hoin maite.

Bi amodio eta bi hitzen artean zen
haren biritotza heresturan.

Bainan herstura hortarik atxera behar
 zuen bestze herstura batetik. Alemanak, beriz ere
 azkarturik eta gain gaineretik, muntaturik, pegitzen zituen
 bere tzarkeriak eskuin eta ezker, oro ikharan
 ezanirik bere inder izigarriaren aintzinean. Eta Uztai-
 laren ondarrerat, Frantzia, bethi leialtasunaren alde,
 jazarri zen buruegoaren kontra

Gerla. Marichanen mezuak.

Buruilaren lekera,
 Airemenditko etche gehienetan portxoetan
 ari dira.

Arats-aldeko bi orenetan, bi fandarma
 heldu dira merisat.

Betbetan ezkela ari da saminko, uda
 minean galerna mehatxu bat delarik bezala. Eta orai
 ere galerna heldu dela gaitu abisatzen, bainan
 Frantzia guzja eta frantses guzzen gainerat eronko
 den galerna izigierena: gerla.

Herriko muthila badoa alde guzietarat
 paper hedatzerat, paper honiek gizon guziak beriz
 soldado galdegiten dituztela esplikaturik eta fandarmek
 enan dutela ez dela oraitoan gerlatik estapatzerik
~~estapatzerik~~ pegurtaturik.

Juizik sartu dira, nigarrak abiatu.
 Bihamunean, igandea, Jendea ichil eta kartsu
 dago elizan. Jaun erretorak enan du meza nagusian
 oihu bat egitiko zeruko dohatsu guzjeri Frantziatik
 urrun dituzten odol ichurtze eta desmasiak.

Bezperetan, mintzoan dardara batekin, itxasteren du bere heriotzari berei latzgarria: Frantzia gerlan hasi dela Alemanarekin.

Frantziako ama, nigar egiten duzu, orhoi-tuz, fadanik soldado duzun semea hilka hasi dela, Alemaniako mugan eta behar bada han numbeiz degola fadanik orozaz azken hatsa ezin emanaz, orhoi-tuz zombait egun goiti behiti surat joan behar duen zure penhar edo haunetaz.

Nigar egiten duzu, sobera irri egin baituzu

Irri egin duzu zure haurren altchatzeaz, Gero eta gutiago ziren Frantziar egiazko amak. Utzi dituzu zure haurrek sobera bere gisa, zinakietarik mundua zoin galgarri zen egungo egunean. Utzi dituzu zure haurrek nagusitzerat. Utzi dituzu zure haurrek nun nahi "plazatzerat" eta "plazatuak" utzi dituzu bere gisa, irabazten zuten ber, herien urkato malkhuren jakiteaz eta chukentzeaz ahotatu gabe. Era-kutoi duzu zure haurrei biziazaren irabazten eta ez zeruzen irabazten.

Beriz eraiteko irri egin duzu zure egimbideaz, irriak nigara ekhartzen daitzu

Anttonek badaki ontse mundua

notukatua den. eta ez da segurki haritzen Jainkoa pamur izan dadin.

Buruilaren lanean badoa, galdegina zkhion bezala Pauerat. eta handik bi hitz etchehoeri, bertze lorja Marichani.

Barteriak hits dira denetan. Ez da soldadosten ere kurajerik batera. Erraiten dute ondarekoan soldadoa gogotik zozta surat. Orako gizonak oro lotzatuak eta gehienak nigaraz daude.

Zer Frantziaren planta!!

Buruilaren hamarrean Antton joan zen Pauetik surat, Alzazeko pharterat. Lehen egunetako ukhaldiak ezitucheak ziren eta ez zen har-rabots haundirik. Eta beriz ere etchehoeri eta Marichani gartigatu zuen ez zezaten arranguririk ukhen lanferetik urru zela.

Egun batez, Marichanen berriak!!

"Chair Monsieur Antoine merci beaucoup pour vos lettres. Moi je suis très bien. Je pense que pour vous ça est pareil. Ici on pense beaucoup au soldat et on est sûr que vous allez gagner la guerre.

On di que vous ête beaucoup plus fort que les Allemands et j'espère que ça sera fini avant l'hiver.

Je vous lesse, monsieur Antoine, en vous expédiant mes meilleures salutations.
Marie Jeanne.

Antonetik arazoarekin hotza eta idorra kausatu zuen mezu hori.

"Monsieur Antoine" hori eta orai "vous" lehen bethi "tu" hain politiki erraiten eta, marka tcharak!!!

Jadanik beldurtua zen lehembiziko aldian errepoturik ez ukhatearekin

Huna zer gaztigatu zuen orduan berean Marichani

Ene Marichan maitea iduritzen zaut zure letra errezebitzean galtzerat doala zure ta ene amodioa. Ez dut nahi gehiago zure bihotza estekatu. Bortchaka ez du balio. Nahi baduzu, libre zira eni eman zinautan hitzetik. Ni baino hobearokik begistatu

duzu menturaz, zozgi harekin. Urrikari zinen Kampañan, uros izan zaitela hitian. Ene bihotzak ez zaitu ahantziko.

"J'thuri ona ttipi ditake, ez da sekulan agortzen, bihotzak ez du hartu'ta amodioarik ukhatzen." dio kantuar

Beraz zure berrien beha nago; Mintza zaitte garbiki; berdin zure harat hunkatak fentsatzen ditut puchka bat goiti-behiki.

Ni bethi fidel

Anton

Huna zombait egunen buruko fin zen errepotua

"Monsieur
je reçu votre lettre. Vous avais bien pansé. Voyant que jamais vous ne vouliez vous metre dans la vite, j'ai comensé aller avec un otre. Come vous m'avai di, je ne garde rien dans le secret, je me mari le 5 Desembre. Mon mari il est très bien. Il a beau coup d'école et il lit beaucoup de journal.

46

Il est conducteur de 2ème classe dans les
Pompes Funébres.

Je vous di donc adieu et sans
me facher, je veux que vous venez me voir
quelquefois. Nous habitons un très joli endroit.
Quand nous seron marié, je m'apêleréz.

Mme Marie-Jeanne Maysonave
no 3 Rue des Contéhen
Bayonne.

Etta Anttonet trenkatu zuen leño hauiekin.

« Andere • Maichen

Biba zu !! One baia ukhan baino lehen
jana zinuén emana zinuautan hitza. Hitz emanaren
begiratzea ere ez lorde da heritar! Trufatu zira
nitaz eta pentsatzen dut ere inu gochoki egin duzu-
la zure penhar gei berriaren laudorioak ani
eginez.

Biba zu !! andere Maichen! Jantkoa lekhuo
dago ene phartekin ^{ez zaitudala} ukhatu. Etchebazterrean brakt
bizitzeko elgari zin egin ginuen, beha egon niz

ez zera jin.

47

Kontent zira ni baino hobea go bat bildu-
rik. Ni ere atlegera niz, zu ganik libratu bainiz,
Behar bada sendiko duzu egun batez urritia-
ren uztarra. Zure falta izanen baita, ez dut kor-
taz penarik..

Arnegatu dituzu zure gazte demborako
usua, sinheste guziak. Ez niz estonatzén utzi badi-
tuzu ere gaztean eman hitz eta amodioak.

Adio Maichen! Jantkoa daitzula
mundu huntan bizi uros bat eta bertzean, jija-
merdu zuzen baten grazia

Antton

Battista eta Kattalin.

Handik laster, Marichanek, heritua hitz
hauk igortzen zituen

Monsieur

Je suis étonné comment vous êtes
en colère. Il nia pas raison pour cela. Je vous
ai dit beaucoup de foi que je ne pouvez pas
vivre dans la campagne et vous m'avait
toujours dit que vous ne voulez pas venir dans
la ville il était pas possible que nous nous
marions. Se n'est pas de raison de dire que
j'ai manqué le mot j'ai fait comça parce que
je ne pouvez pas otiemen. Ne soyez pas fâché
contre moi

Monsieur

Deben chikkina! Horra zer errepostu
egin dion Anttonen bere baitan, behen bai behen
argel hura ahanztako chedea hartzen duela.

Egun hautan, Alemanak khechu
dabilta eta Antton, bere zilhoan atzana, trichterik

da etchekoctaz orhoitzen.

Zer balio du gizonaren bizia, lobi
zilho batean, burdin puska baten ganik herioaren
beha egoteko? Zer balio zuen hoinbertze izendi
ichurtzea Ameriketara gairi, denak utzirik, gizon
erho batzuen urdularentzat odot guzia ichurtzeko?
Zer balio zuen hoin gogotik orai arte bizia
jasainazi dion Marichanen amodioa bihotzean
begiratzea, orai, puak, beharbada hiltzeko bezpe-
ran, maitearen adiorak eta despegiada ukhaiteko?

Anttonen othoizten du Jaun zerukoa
bihotze altcha dezan zerbeit gisaz, lotseriak
hartua baita egun hontan.

Ilhuna heldu da, Alemanen zalapan-
tak ezitzen hasi direla.

Anttonen errechimenduak badu egun
hontan frango galtze eta ordainak gaur jin
beharak dira.

Hamar orenak irian, han hementa,
herrestan, itchura batzu: ordainak!!

Anttonen saketserat heltzean, batak
kaskatzen du hari bat belhaunaz.

" Deben bisais!! "

- To! Eskualdun beat!!
- To! Hi ere Eskualdune!!
- Bai bai! Zer chantza! Nungotarra hiz?
- Airemenditane eta hi?
- To!! Gaizoa!! Adio, gaizo Battitta! Zer diok?
- Gaizo Anton!! hi baiziz ??? >>

Aleman tero batek argitu ditu bi soldaduen begitarteak: Battitta Haitzalde eta Anton adin berekoak dira eta badute zombait irri, pilota eta mus partide elgarerakin eginak. Pentse horien zoriaz elgar ikhatearekin. Eta batek hau eta bert. zeak hura ari dira elhe eta elhe beren berien kondatzen. Eta nota zauria deskantchatzen baita usia botatzarekin, Anttonek ameki ameki goiz'aldetat idelkitzen dio bere mina.

Battittak erraiten diozka atal bezain elhe onak eta harek ere bere pegetuak emaiten. Harek maite duen emazte gaia ez da Marichan iduria, baina emazte zentzu haundikora, lur lanak eta kabalak gogoki maite dituen, Kattalin Bordehurikoa.

Battittak ez du beldurrik Kattalin horiko aireak pogoindatuko duela eta gogoz emaiten ditu

haren ganik ukhanak dituen azken berriak: dio "mahatsak ontza eman duela aukthen, arthoek itchura ederra dutela, gazterak ez direla hain betheak, urdeak ezkurrez igorriak dituztela, negu bortitzaren abiadura dela, beharrik baga arkitz egun dela kabalantzat, pentsatzen duela bethi bezi eta ontza naizela, egun guziez Jainkoa otchoitzen duela osorik itgut nezan eta makhurik balinkadut dohatsu altcha nezan zerruan..... eta bertze holako, cheheki, batere urguburik gabe, laboraria on baten solasak!!

Anttonek nigara begistan du Battittaren erraneri. Baina esperantcha daduka Jainkoak igorriko diola hori ere Marichanen ordaina.

Hemeretzi ehun'ta berrogoiganeneko Maiztaren hamarra.

Erechimen dua khechu da goiz'aldetat. Aintzindariak badabiltza, han eta hemen, mezukta, ez baitute iduri horiek ere gostuan direla.

Zer othe da berria?

Gauaz etsaien artean ibili diren "patrouillek" ekharri dute berria Alemanak biltzen

eta muntatzen ari direla kolpe zerbitzen egiteko.
Antton eta haren lagunek begusztatzen
dituzte eta aphaundurik segurtatzen beren tresnak eta
Kondatzen tiroak. Jin bedi jin etsai tzana, zer
pimpinak behar dituen sudurean!!

Oro, begiak erne eta tiroa prest daude,
hera bihotzean. Lotinanta jari da aintzin aintzinean,
lehenik jauzi egiteko.

Eta betebetan, pasu zokho baterarik,

Alemanak jauzi egiten du andanaka. Oihuka, orroaz,
izialdura aiseago parazteko, lasterka heldu dira. Gure
soldadok, epkaileak behar ondoak bezala, buru-
antzikitzen dituzte jin arau. Baina Hitlerrek errana
du pobera jende duela bere eresumen eta ez du
iduri ahel bezembat garbieragi nahi duela bazik.
Hil ahala eta gehiago, chutitzen dira ondainak
eta, akenean, bi edo hirur oren guduren buruko,
Frantsesak ez dute gehiago ikardokitzen ahel eta
gibelerat egiteko manua ukhasten dute.

Antton, bere hama salbu, denak
goldurik eskapatzen da erko bat bezala. Gure solda-
dok ihesari ematen ikhustearekin, Alemanak azkart-
zen dira eta igortzen gibelerik auzia bezain usu

den tiro uhar ikaragarri bat. Oraino erresalbu
zombait duten Frantsesak itzultzen dira artetan eta
etsai bat botatzen, bainan chimiko tipia honi holako
ospe baten artean.

Gerla huntan, gure soldadua anitzetan
Alemana baino lasterkanago izan^{da}, baliatu baitzuen.
Anttonen [errechimendua herichka baten ondoan
gelditzen] da ilhun nabarean. Oro, lehertuak, etzanak,
gose arrailduak, hasten dira hatzemaiten ahel dituzten
guzien jaten.

Arntzindarrik, lots-atuak eta batzu izituak,
ari dira zombait den bihi gelditu kondatzen. Antton
ohartu da Battitta ez dela ageri eta galdetako hasten
baita hea norbetek deus badakien, lagun batek
erraiten dio erortzen ikhusi duela eta ez dela gehiago
chutitu ez higitu.

Othoitzy labur bat eginik haren arima-
rendako, orhoitzen da Battittaren ethekoaz, Kattalin,
haren emazte gainz eta hoimbertzte aldiz aiphatu
diotzen maite zituen guziaz.

« Gerlaren tucktea!! Holako mutukoa! bere
Kattalin maitearekin, segur holako familia ederre egiten
zuena, zer funtsean joatea eta zerkeho!!? »

Gaueko Kattalin Bordachurikoa !! Othozten zinen begira zegan zure Battitta, bainan Jaintokak ikhusi du zure borhotza, ankitz jasateko ataldun Kau. Otu eta igori dautzu nahigabe izigarria!

Battittak ohiri du bere odola, zuk ichuriko dituzu zure niganak. Haren odole eta zure niganak onhar dituzala Jaintokak Frantsiako luraren gainetik aldare gainetik ahozek eskaintzen dituen ur eta arnoa onhartzen dituen bezala.

Ez dut dudarik Battittak gogotik eman duela bere odola eta zuk berdin egiten duzula zure nigarez eta nahigabez. "

Hitz horiek Anttonen Kattalini gaitzatu dituen Jenoetan dira. Battitterekin hitzemanen zuten elgari, bati malkhurtu gertatzen bazen, bertzeak ethekoeri jakinaraziko zuela, luzag arangan egonarazi gabe.

Orok dakiten bezala, Maiatzaren hamaretik goiti, gure soldadok alderat chesari eman ziren. Beren aurohokien Alemanek histen zuten iguzkia, heien kanoak ezin kondatuak ziren eta beruene tartik, heien soldadok ulticha bezain usu eta gogotik aldatzen. Gure errepublica, merkata egiten gizontzai-

learekin, gure erresuma errekarat joana zen. Sosa eta lohikeria nagusi jarriak, ez zen tzanar baizik mintzo eta tzana baizik ari. Gure zergez eta laneg hazi ditugun buruzagiek akhola guti zuten gure ongiaz, eta gure beharrez, Gure deputatuetarik haste, alfer eta higuin frango hazi du Frantsiak. Merke bide zautsten gure odola, zeren gure ethearen ondoan zen puu utzi dute haunditzerat hastetik hil gabe eta aski haunditu delarik hasi dira dena espanu eta balentria hil nehiz, bainan berantegi zen, Frantzia ez zen gehiago putik eskapatzen ahal.

Luzag, pobere luzag, engenatu gaitzute, errenez ez ginnela beldurik, gure etheak bazituzte putik begiratzeko behar zituena. Gerlan haserazi gaitzute zakitelarik gure muntadura eta tresnek ez zutela aiphat. Zee ere belio Alemanek zituenera aldean. Eta guri buru muntatzen ari zirelarik, erraiten zutela fentse akhala gezur, izan ditake gure buruzagi jin gaickto eginek iri egiten zuten gure pinherbeaz trufatuz.

Horiek hola, Alemanak erreckhi bitela zuten gure erresuma guzia. Ikharre batekin jakin ginuen Parise harturik, Bordeleni buruz ari zirela eta Bordelen gairdi zombait egun goiti behit Baiduan

zirela eta Eskual. Herrian. Gure soldado-ak bere
gusa utziak ziren, aintzindari gehienak eskapatuak.

Anton, bostz ehun kilometra oinez egirik

Airemendiarat heldu zen Alemanak jin baino lehen.

Etchehoek ez zuten pinhesten ahal ere inolako ertrautsi:
tik oso ahera zela eta lehenetsirik baitzen gibelera
heldu zene, bazuen ikusle eta berri gabdegile.

Jakin zuen Hartzaldeko Battitaren berria hedatua
zela herrian eta berretala joan zen familia doketa
beren kontsolatzerat.

Anton jin eta bi egunen buruan hedatu
zen berria Aleman andana bat heldu zela Airemen-
din egoteko. Egun berean berean, Kattalin Bordachuri
joan zen Antonen ganet oraino zerbit chehetasun jakin
nahiz Battitaren gainean.

« Gaicho Battitta!! bi anaia bezala gonon.

Ez ginuen batek bertzeerendako pegeraturik eta
segur ardura aipatu zaitugu, zu ere. Segur ezan zaite
zeru gorenean dela, hure zenerekin! »

Antoni betbetan halsa gelditzen
zaio, ahora zabalik gelditzen! Zer ikhusten du?
Bi Aleman heldu direla ethe aintzinean. Haren
cheha segura, soldado zela jakirik,

ez bat, ez briga, lasterka eskapatzen da gibelera
atetik. Kattalin ere gordetzen da eta Ennamun zaku-
na da agertzen, segur, ez baitu begitarte ona egiten.

Soldadoetarik bat Kargatua da jasain ahal, bestea
aintzindarichta bat, ari da ahal duen bezala adiaragten
gau egun batentzat soldadoa atchikiko dutenez. Eta
Erremunet baitetz, baidaki alimela horien errefu-
patzean ez dela gauza onik.

Zombait erausia etgari egirik,
aintzindaria joan da eta soldadoa barnerat sartu.

Akitua, uhentua, ezkaratzeko tratto baten gainean
jartzen da. Ez du iduri gaichtoa dela. Kattalin, Anton
eta gaineratekoak ari dira ezkaratzerat, haren inguruet
briltzen, Alemanak bere karga botatzen du eta
iduri ikhusi guduez haritua dagon:

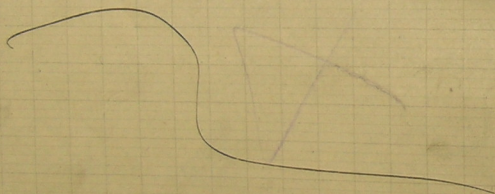
« Guerre niks bon, dis. Moi, franzois boune.
boune! Bourquai non alles kamarad? Kapitalist
guerre! touchou guerre! Bourquai boune boune! »

Eta horiek eraiten dituela, bere pakelatik
athera du paper andana bat odoloz betheak eta
potrete bat eraiten du ikhusterat. Kattalinek hartzen
dio zer den eta ikhusi orduko garasia batekin
erortzen da. Eta oro haritzen dira, Alemanak ez

beatu deusea konprenitzen zer gertatzen den.

Antonok hartzen du potxeta eta nigara heldu zaio. Katalin ereman dute ohe baten gainean. eta hura Joan orduko Antonok erakusten du etxekoer Battitaren potxeta, segura baita aleman huren hila duela eta oro tuhtatu dira.

Battitta eta Alemana Etchebategerean izanez orai, ez zuten elgari begi garbituik egiten, ez baitzuten bat bertzearentzat arranguririk, gertak agin ditu bat bertzearen etsai, bat bertzearen hiltzale.

Marichan hirian.

Anton ari dela Alemanak eskaintzen dituen paperen ikertzen, gero-berago ikhusiko baitugu zer ziren, Marichanek irria aise egiten du Baionako hirian. Andree Maysonnave ez da gehiago ageri ere laboreri alaba dela. Etchekoak ere utziak ditu atanz-tera.

Egun batez ama izan zaio ikhusten, andree Maysonnave ez baitzen kontent. Gararat izan zuen biderat. Mariona ez zen alaba bezain urgulatsua eta andree beharra. Bere ile churiak garbiki plegatuak motto eder bati buruz, bere parasola besoplean eta zare bat eskuan emeki Joan Karrikaz Karrika alde guzietarat behatuz hea etxean eskas zuen zerbat ikhusiko zuen saltzeko. Eta andree Maysonnave haren ondoan zabilan, nardetua, hotako moda kontrako emazte baten lagun. Eta eskuaraz mintzatu behar, amak ez baitu "frantchimentian" ha aditzen eta aski belduu baitzen andreea ezagun norbeit hartzeman hotako ama arunt baten alaba zela jakinen zuena. Eta khechu khechua zion amari

estakurutzat

« Fite goazen, ama, "femme de chambre" jarri zergoz "boulot" ankitz badut.

— Zer tipula aderrak! zer balio othe dute? »
ama beki bere egitehoak gogoan zagoa

« Nekka tchar ergel bihotz gabea, orai hirian dabiltzan sobera eskualdun sekhen iduria. Iduritzen zaitote fendearen balioa jauntzia eta "modan" dela. Eta zorizaitzez iduri du gero eta gehiago aharzten ari dela fenden artean erran jakana: hore guziak ez direla arrosak.

Mariena gaixora ez da eskolatua, baina nan eskolak hain ardura galarazten duen zentzia osorik daduka eta hitzek erran gabe jasaten zuen errechki asmatzen zuen bezala, hazi zuen haurrek, erateko moldean, ukhatzen zuela, hartaz ahalgetuz, fenden erranaren beldurrez. Ama batek badu esker-gabetasun baten barkhatzeko usia.

Azkenean heldu ziren Marichanen etcherat. Kanika hitz hartsi batean, atimaleko etche meta baten artean, numbeit, athe batean sartu ziren eta muru arte hartsi. Ikhun bati harat joanik iragan zituzten ehun bat mail "etcherat" heltzeko.

Sukalde makhur, ttipi batean jairi zen Marichanen hatsantua. Buruaren gainean ari ziren arrobotz batzu ikharagarriak:

« Zer garratornak ditunen hemen!!!

— Ez, gaineko familian badira hirur haur, hek dira josteta ari.

— No! Biba hi! Holako arrobotza egun ^{guzia} buruaren gainean behar badun jagan! »

Amak ere Anttonen bezala aditu zituen Marichanen ganik hirian bizitzearen onak, bainan Anttonen bezala, bere begiez ikhusi zuen hirian ere bezala egunean gau bat eta aste guziez ortzizate bat.

« No! Ekharri ditinat zombait puska! »

« Eta zaretik athera ziozkan etcheko gasna hobereana, etche ogi bat eta holako, baina nan Marichanek ez zituen Anttoni bezala gordearazi. Ez zen ausartatu, bainan holako bat egin zuen Kampanako jateko azkar eta sanak hartzean. Zeren jakizaguz Marichanek, hiruko andere behar bezalako guziek bezala, "la ligne" begiratzen zuela.

Zer da "la ligne"?

Emazte batek bere kopetarik biuru gibelera,
bere tripatik bizkar hezurera eta behatzenik azalera
luzetasun bere balimbodu, harek du "la ligne", hura
da "mordan".

Lehenengo emazte gaiztoek, nahiz maite
zuten aphaiztea, onesti bezitza zuten chekhatzen
balkharik eta Jainkoari atxikitzea. Langileak eta
zuzenak baziren, bazuten estimu, bainan oraino
nechkatxak, aise ahalgetzen dira beren ethekoer,
zoinak ez baitakite, eskolarik ez izaitenen truchtea!!
manamenduak berriak ditugula, berriua dela lehen
berria deitzen zen testameta bere edo bederen
elizaren ondotik "modak" ere bere manamenduak ekhar
ri dituela Jainkoarenen gainerat.

"Eta" "la ligne" hoi manamendu
garatza!! zoinak debekatzen baitu gose deno jatea
eta agi edo jateko gizentazgle guzieri ukho egitea
manatzen. Aditu dut ere erraiten behar dela aste
guziez behin hari bat estekatu zango behatze-
tik sudur puntarat kontzientzia, erran nahi baita
zederriak eta negurniek chuchen direla segurtatzeko
Ez da haritzeko beruz Marichanek bort-
chaz harturik ere beru erlijionearen kontrako

jateko horiek.

Eguna iragan zen gisa berean, ama
laborarisa eta alaba hiritarra, jandarma eta gaizka-
gina bezembat laketu baitzuren elgarrekin.

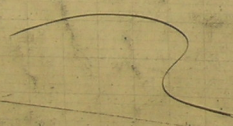
Gibelera itzultzeko tenorea jin zela-
rik, alabak zion amari ez zuela astirik jiteko
eta auzoko mutiko txar batek pegitu zuen Mariena
garerat.

Bidean ez zuen ama dotakabeak ez zela
beruz jinen baizik gogoan eta aratsean, bere
penharri erran zuelarik bere egunaren beru, hurek,
o-dol berora baitzuen, ihardetzi zuen bere joanen
zela Marichanen ganat eta erranen ziola
ethekoer ahalgetzen bazen, Mendibunko fami-
lik ukhatzen zuela hura ere eta ez zadir gehia.
go ager etheherat.

Erran bezala joan zen ondoko orlze-
gunean: Baibonarat orduko ezitua zen, bainan
berak bere gostuz behar zuen Marichanen egitatez
ase. Bazkatean salda hurrupaka edaten hasi
zetatutz, Marichan erasiaka hasi zitziolarik, chutitu
zen eta papoan ezarua zuen oihala beso-harria
botaturik:

"Zer derasan?" Eran beza nahi duena hie
 behar tehar hunek. Futitzen nun gero azkenean!!
 Goizetik hurat ere eskolatzen ari hiz: huren han
 huren hura ez dela egiten: Ene adinean bazakinet
 gero oraino zer egin behar den eta ez nun batere
 ahalge hie bizitzeko maneraz bazik. Nidaz ahalgetzen
 batiz, egonen nun etchean, bainan hi ere egonen hiz
 gure etcherat apeta gabe, nahi dunan lekhuen...!!
 Mayonnaise Jauna herua bezain churi
 eta andere. Mayonnaise hari beka utzirik, Mendi
 buru fuera athera zen eta gerotik ez du Mari-
 chanek etch'ondorat foratiko pakerik.

Anttonek beru horrek guziak jakinak
 ditu eta Jainkoari eskerekin ditu egun guziez emaiten
 Maichanek zuetakotz egun batzuz utzi.

Etchebaiter berria

Geratik jin orduko, Antton lothu da
 beriz etheko laneri. Anea Maney preso du
 Alemanian eta cita zahartu da biziki ondar urthe
 haurtan. Antton Ameriketara zelarik akhitu eta gerka dembo-
 ran, bakharrik lanean, bere bi seme soldadoentzat
 gaira bihotzean.

Anttonek behar du orai karga hartu,
 utari chahartze on baten egiteko. Aitak gogotik utzi
 dio osoki etheko harat hurat guzien manamendua,
 bera kutchu kutchu ahal duen guzietan aritko dela
 hitzemanik.

Etchebaiterea ez da eremu haundia,
 bainan lur orak dira eta hoinbatze dembora du
 hoin ontse arkatzen dituela Erramun guzizak.

Lanak beki pasosinean eginek izan
 dira orai artio eta batzuz guziek ukhen dituzte behar
 zituzten guziak.

Mahastian urthe guziez lurra altchatzen
 zuen Erramunek, haitzur aldi bat eta bi forra
 aldi emanik.

Ogi, arto, lur-pagai eta arbi landak
betki garbiki, beharrek egundaino nagusitgerat utzi
gabe.

Baratzea bera betki ontsa ungarritua eta
jorratua.

Erramun ez da egundaino ere lagatu.

Anttonen beidan jaraikia izaiteko, jitea du,
bainan gertatik finez geroz ikhun dago haren Kopeta,
gerta demboran ikhusi dituen Hipikeriak, zikhoitzkeria, el-
garen herria, lohikeria eta gaineratekoetarik harritua da
zoin behera erora den jendea.

Atimaleak baino gehiagoko zer othe
du gizonak egungo egunean? Ezgar ez dugu gehiago
ikhusi nahi, ez da gehiago ez eguerak, ez gizon-
tasunik. Alde guztetan, jite tzanak nagusituak dira,
gizonak ez baitute gehiago aski nahikeria heren
bentzutzeko. Eta harigari dena, gazteria denak
baino arago.

Ez othe da gehiago chutituko gazte-
rik janko legeri atkikia egonen denik eta behar
den bezalako bizia eramenez, beruz ere orainko
munde galdu huntan emeki emeki gizontasuna
hedatuko duenik?

Hortarik da heldu Anttonen arrangurak haun-
diena.

Eta bertzalde hogoi'ta bederatzir urthe ditu
eta jankuari egun guziez galdet egiten du, eskutik
Baionarat hegaldatu zen lorearen ordaina igor
diezon..... Jadanik badu aments berri bat abia.
tua.....

Kattalin flakatu zetarik Battitta zenaren
itakura haren hiltzailearen eskutik hartuta eta Antto-
nek ere behutzen zuela Battitta gaiztoaren begitarkeari,
Alemanak bertze paper batzu ere eskaintzen zituen.
Anttonen hartu zozkan eta Battittaren paper guziet
ziren: etxetik ukhan berri batzu, Kattalinen paper
batzu eta azkenean ikhusten du paper bat bertzeak
baino o-dolez bethagoa eta desplegatunik irakurtzen
du.

Maiatzaren bederatzikoa.

Ene Kattalin maitea

ni gertatik atkera arto ez du batio geroz
arranguratzea, bainan hemengo egun eta begita
luzetan, go-cho zaut orhoitzea zurekin bat egun
batuz egonen dugun familiaz. Nik badakit jadanik
laborantchan, badakit gure etxean egon behar diren

lan guziri buru egiten.

Bainan banuen oraino zerbeit eskas,
hemen ikhasi dut Jainko legearen ootikatzearen
ondorioak zer diren. Jainkoaren eta lagunaren amorea
galdurik, herri dugu orai huzten bihotzean batzuek
bertzengat: herri familietan, herri herrietan, herri
erresumetan. Hemen lagira hoimbertze mila soldado
elgari lardetan oldartuak, elgari aski makhur egon
eginez, elgar tiraka ezin kausituz.

Eta hortarik ikhasi dut behar duguta
elgar jasain. Orok baditugu gure lagunak ~~dit~~
trabatzen dituzten gure chichtak eta behar ditugu
bertzeak jasain, bertzeak gu jasaiten gaituzten
bezala.

Horra ene hemengo gogoetak.

Zu ere, Kattalin maitea, orkait zaite egun
batez atchatu beharko dituzun haunak nota ibil
estokatzeari.

Gure familiak egun batez otora dezata
Jainkoa eta Eskual-Herria.

Bainan, Kattalin gaickora, gauzak
diren bezala behatuz, tiro batez gure aments
guziak erortzen atal dira. Eta gau beltzean,

guardian nagolarik, bakharik, ene lagunen zain,
barnea ilhutzten zaut egiten dudalarik ene baitan
ez zaitudata behar bada lur huntan beruz ikhasi-
ko. Badut kuraje, bainan halako beldur bat
badut bethi ez nizala bizirik atherako.

Othoitz egizu enetzat, Kattalin gaickoa!
Hoimbertze demora huntan badakigu elgar-
ren berri, hoin aspaldi du elgari hitzemanak
gurela eta nago nota jasain zinezakene ene hil
berria.

Holakorik gertatzen bada, ez zazu
nigarik ene gamean; Jainkoa ona da eta bere
zeruan pinhesten dut onhartuko nuela.

Hitzemana dautazu bethiko neurea zirela.
Hitza eroritik atchiki dugu orai artio, ez baita
guti. Antton lotsatua dago, Marichanek deshegitu
baitu. Ez dut holako nehigaberik ezagutu zurekin,
bainan nahi dautzut erran, makhurrik balinba-
dut, libro zirela beruz.

Ba, Kattalin, hemen erortzen baniz,
ahantzazu zure dotua lehen bai lehen eta
egizu bizia bertze batekin.

Izen zaite uros, lagunduko

Zaitut, Garmetik

Battitta.

Antton, haura bezala nigerrez zagon paper luze hura irakurtzean. Bazakien zer lagun go-cho ezta zen eta zerbitzu egitea, baiman haren azken hitz horiek bihotza hautsi zioten. Orhoit zen zen Battittarekin egon zituzten humbertzeg polarez. Bazakien orainko gizonen egitatez eta bizitzeko moldeaz nardatua zela eta segur Jain. Koran errana zioda haret ere bertze zombietek bezala.

«Jaina, behar baduzu harago ene odola, ene bizia, baiman mundua zentza cladiela, chuchen ditela gizonak, ethor cladiela beruz ere zure erresuma.»

Hona zertako, duclarik gabe, Maratzen bederatziak Jainkoak asmarazi zion bihar. Namunear haren eskaintza onhartua izanen zela, eta Jainkoak oraino, Kasik mirakuluz, Aitwan honen medioz, haren azken hitzak igorri Aizemendirat, Uros hiz, Battitta!! Hize begrak zenatu duralakotz, ez ditelakotz, gehiago ikhusi.

Ko, Frantziyan, hemendik goiti, gertatuko diren guziak, ez dukalakatuz ikhusi hize Eokual. Herria maitea, nolazbeit, Jainkoaren baira bazuen aranguratu gabe, bildu, osak, nola funditu duen. Uros hiz, Antton!! Frantzia gero eta makturrago zook. Zuen odolaz, ez dituk gehia. go orhoitzen Frantsesak, nigar egingari baira orainko gure planta.

Antton eta Kattalin

Kattalin, bere ohearen gainean emeki emeki memoratzen ari da. Lehenik ez da demetaz orhoitzen eta haarritua da hoimbertze fende arrotzen erdian, egun argi zabalean, gambara arrotz batean, bere burua ohe baten gainean kausitzea. Baina, demborarekin, orhoitzen da nolaz den horret fina, Alemanen Battutaren potreta.....

Bere buruz ahalgetua, iratzartu orduko chutitzen da ohetik, baina oraino flako fartzten da.... Anttonnek amak ekhartzen dio zerbest bere agordient chorta batekin. Erremedio hori iretsirik, bihotza aitzari zaio eta etcherat joan beharrez hasi da. Baina amak mantzen du Anttoni bide fuska batean bederen segi dezan.

Ez zuen besterik nahi Anttonnek.

Sahelan ezaririk Battitta zenaren paperrak, abiatzen da Kattalinek. Zombest urhats egun ztuzten, Anttonnek ez baitzuen Kattalinen mina erreberitu nahi; Kattalin bere mututua baitzagon odoloz.

Bide fuska bat egin zutelarik, ikhusi

zuelarik indarrak osoki heldu zirela, Kattalinek erran zuen Anttoni:

« Orai nikan aski niz; soker mila huna. raino lagundurik; hemendik etcherat aise heldu. Ko niz, pasatu zaut ene bulta tcharra »

Anttonnek hitzik erran gabe eskua pakelan eman duen eta hitzik erran gabe oraino Kattalini paper bat eman.

« Hori zurea da, iharletsi zion, Kattalinek zer zen galdegin zuelarik, irakurtzazu etcherat ondoan eta ikhusiko dugu zer sokozia emanen dautzun. »

Elgari agurrak eginik, itzuli ziren baktotcha bere bidean.

Antton alegara zen, halako dekhantou batean; Galennaren ondotik iguzkia ezti ezti beruz agertzen den bezala, haren bihotzean ere arangu. na guzien artek ezin pinhetoziko boztaro bat ari zen emeki emeki portzen. Anttonnek galduea zuen bere emazte gaia eta Kattalinek bere gizon gaia. Nahigabe beraren azhian clirenak badute elgarrentzat amodio eta bertzalde Anttonnek egiten zuen bekar bada Jainkoak nahiko zuela

amodio hori port zedin Kattalinen bitotzean ere
eta egun batez bi dotakabeak hurbil eta junta
ziten elgarri.

Genla demboran jaclanik, Kasik
jelos bezala zen Kattalin Battittak ukaitiaz, Battitta
ren ganik jakiten zuelarik zoin maibagarria zen lore
ledera.

Hona orai maite gutziatua libro.

Antonnek ez zion deus erran nahi, ez
nahiz haren makturaz baliate, bainan beha
egonen da, eta lehen gomitean, holakorik gertatzen
zen bada, gogotik du baia emanen.

Kattalin gertakari izigarraz oraino
itzulikatua zagon etcheratekoan.

Hesterat zoran zauria, Alemanak,
haren Battitta maitearen hiltzaitak zabaldu
zion berriaz eta ez zen oraino oraino on
gauzen behar bezala hizatzeko.

Bainan halere, Kurioatasuna ragu-
pitunik, emazten eritasuna den bezala, Antonnek
eman paperre pakelatik athera zuen, ez ~~A~~ zen
Antonena, uste zuen bezala, bainan oraino Battit-
ta maitearena. Bidele bayter batean irakartu

zuen. Antonnek hitzeman bezala sokorri gaitza
eman zion ikhustea, Battittak azkon oren artio eta bere
ziki lanjer haundienetan bethi gogoan atetiki
zuela eta hain sandimendu onetan hil zela. Jain-
koaren mezu berezi baten graziaz, beldurtua zen
hil aintzinean gerorari buruz zituen chedeak, herio-
ak behar ziozkala erorarazi eta Jainkoaren
nahiarri zen gogotik jarria.

Zertako bada behar zuen Kattalinek
Battittak baino gehiago samurtu eta bituritu?
Bertze gizon bat chekatzea aski zuen eta
hola lagun bat izanem zuela lurrean eta
bertze bat zeruan.

Bainan nor hautu lgun berri hori?
Kasik haurretik Battittari beha zagon, bitotz
guzia hari emanik eta ez zuen egundaino bertze
mutxikorik gogoran erabili. Eta orai nor hautu?
Battittak nor ezaruko othe zuen bere ozalain,
mintzatu ahal izan batiz?

Eta betibelan Anton jin zion buruzat
Anton, Battittaren soldado laguna, Anton, zoinekin
Battittak berri guzrak cheketi erabiltzen zituen,
Anton bere ~~ha~~ azken lehen ere aipatzen zuena,

Antton, Etchebasterreko premia, marichanek despo-
gitu zuena, Antton zuen berehara gogoan ezarri
Kattalinek.

Ondoko igandean, Kattalin, buru aphan,
bainan begia ezti elizari ari zen hurbiltzen.

Hil harrietan, partzean Antton ikhusi zuen.
Etchebasterreko hobiarren aintzinean othoitzean. Elgar-
ni laster oharu ziren eta Kattalinek igorri zion
lehenik irri laño bat, bere dotuaren gatik, Anttonek
atseginekin pentsatu baitzuen ardietsia zeta haren
nahia, eta Kattalinek gauza bera baitzuen buruan,
badut beldarra igande hartako goizeto mezan,
Airemendiko eliza guziko kharisuenak Antton eta
Kattalin ziren.

Anttonek nahi bezala, Antton eta
Marichan emeki emeki hurbildu eta polasean
hasi ziren ondoko egunetan....

Berria laster hedatu zen ezkontzen
zirela eta Bordachurko familia Etchebasterre-
koarekin barna jarri zen. Airemendin denak
kontent ziren hodoako ezkontza edeneren abiadura
jakitzarekin.

Anttonek eta Kattalinek ez zituzten

famak ukhatzen eta emarte mihl luze batek
galdegiten ziotelarik hea egia zen, irri gocho
batekin ihardosten zuten:

« Nork dak? Behar bada egia da! »

Antton beriz ere gaztetua zabilan. Bere
nahigabe, Amerika, gerla eta gainerateko guzien
gatik hogoï unthetan bezain gazte eta alegera
zen. Etchebasterreko lanak egiten zituen auzer auzer
eta igandetan bethi berdin goatu zuen errabotean
norbeiten desafiatzea. Hower gatik ez zituen segur
ahangten bere gazte lagun Alemanian preso gel-
dituak zirenak....

Kattalin ere alegeratua zen, gerla akhabat-
zean begitartean zabilan dotorea ahangten hasirik.
Ardura joaten zen Anttonen ikhusterat; Anttonen
ait'imek jadenik beren haurra bezala arthitzen
zuten. Antton bakherago zolan Bordachurak egiteko
gehiago baitzuen eta herabeckago baitzen.

Azkenean, jaun erretorak, abisatu zuen
igande batez herria, ezkontzako pakramendua-
ren errezebitzeko ehedetan zirela Antton eta
Kattalin

Revisé

108
Ezteiak.

Igande hartarik goiti, Antton eta bereziki Kattalin, beren usaiako lanak puchka bat debalde utziak, hasi ziren egun haundiari buruz beren harat hundert egiten.

Bordachuri guzia aurrean zen Kattalinea, dotearen aphaiztzen. Haren anopa guziak eta linjeria amak behar zituen lanazka ikhuni eta Maria, herriko dendaririk hobereana zortzi eginez han zen moldatze guzien egiten.

Ortzegun batez hitzartu ziren Antton eta Kattalinek behar zutela Joan Donibane Garaziat jojeria eta anopa gai batzuen erosterat. Hala egin zuten eta erran gabe doa zer egun gochoa iragan zuten elgarerikin.

Aitamenekin hitzartua izan zen ez zela eztei haundiak egimen, gerta aintzinean bezala, erran nahi baita ez zituztela etchekoak baizik gomitatuko eta hori demborak hartekoak zirelakotz eta, ba Etchebuzterean, ba Bordachurien seme bat preso zelakotz.

Azken egunetan Kattalini amak eman

109

zituzkan etchek' andera eta ama familiako on baten egiteko behar ziren Kontseiluak.

Azkenean, egun batez, Antton eta Kattalin joan ziren jaun erretoari Kofesio on baten egiterat eta meza debotki entzunik, Bordachurirat joan ziren biak. Etche guzia bestan zen fadarik. Ama chakarra puchaldean zen bagkari edo baten prestatzen eta aita, anopa garbi batzu poinean emanik, harat eta hurat zabilan erdi after eta Anttonekin solasean hartzeko beha.

Bi esposak jin zirenean, oro hestekal du ziren eta edeki, eguendirat heltzeko. Jatea akhabatu eta Kattalin hasi zen, azken eguna izana gatik, amaren laguntzen. Antton eta Bordachuri athera ziren itzuli baten egiterat. Kurutu zituzten Bordachuriko bagter guziak, nagusiak eratuosten zuela Anttoni landa eta lur kantail baktotchearen eskualde on eta tcharrak, zombat atdiz ungarri tuak ziren, mahastiko ondo baktotcheak zer adin zuen eta zer arno mota egiten zuen.

Kattalin egundaino baino jopositago ari zen amaren laguntzen. Eta amak ez zuen gehiago lehen bezala mantatzen, hemendik goiti Etchebuzteretako

etxetik' andere zenaz geroz.
 Eguerdiko denak mahian ziren. Atzar
 ki, oido, oidoako eta arno hoberenak han ziren
 eta ez zuen netork demborarik galtzen, nahiz bazen
 ethe eta haro; aratsalde erditan baizik ez ziren
 chutitu.

Lau orenetan Kattalin eta Antton joan
 ziren heriko etxerat, hango enplegatuari esker,
 heriko mutxila, eta jaun errieta lekuko, jaun
 auzapeza jaun, Frantziaren aintzinean ezkondu ziren
 eta izen berean jaun: jaun andere Bidegain.

Aratsaldet ondarrerat biak beren etxetan ziren
 ezkontzen lagundu zituzten jaunekin Plazakoetxean
 Krakada bat ona eginit.

Eta gau arin baten ondokit jin
 zen azkenean hainbatze aldiz amentatu eguna.
 Urria, dembora edera zen. Goizeko lanho fresku-
 nak erakusten zuen eguna beroa eta idorra izanen
 zela.

Antton, goizik jekirik, bere garbitasu-
 na eta aphaintzea eginit, joan zen bere etxeko
 guzietekin etxetik' andere berriaren etxerat. Etchea
 auzo baten eskuko utzi zuten. s

Ez zen Kattalin ere bada loak trompatua
 Antton heldu orduko ezkaratzean zagon bere
 aphaindura ederean. Ama ari zen Kattalini gibelatik
 hemendik tora, handik plegu bat chuchen, alde
 guzietarik haren arropa begostatuz eta bertze etxeko
 guziak ere han ziren, Kattalinen inguruan.

Elizarat joan gabe, oraino baitzuten
 astia, orok jastatu zuten Bordachuriko arno hobe-
 rena. Egumbide hori bethe'ta abiatu ziren
 egumbide haundiaren egiteari buruz.

Zortzi orenetako hitzartuak ziren jaun
 erretorarekin, bainan bidean, batzuekin edo
 bertzeekin, etxeketa eta uruz, dembora galdurik,
 tenore ondo-chean heldu ziren. Beharik jaun
 erretorak bazuen holako baten usia.

Mezaren arteki, ethe paradorrak erran
 zituen espos gazteeri

Ence haur maitak

egun esku ematen dugue elgari jaunkoa.
 ren aintzinean. Pentsaketak behar bezala egonik
 elgari nahi ukhan dugue estekatu bizzi guziko.
 Deusak ere ez dezala trenka sekutan ere paka-

menduak galkotzen esteka hori
 Batetik ala bertzeak, chelha zuzue beñki
 elgar jasaita batean.
 Berrian oro ezer dira, ez daizue pena.
 rik ukhanen. Bainen egun batez ukhanen dituzue
 arangurak eta nahigabeak. Eteha batean ez dire
 sekulan oro nahi bezala jocuten. Orduan, zuen
 kargak berech jasaitako orde, elgar sustenga zuzue
 elgar eta Jainkoak lagunduko zituzte »
 Eta ageri zen aphetz zehararren
 zoriona, portgen ikhusi zituen bi hauren esposat-
 zean.

Meza ondoan usua den bezala,
 esposak joan ziren jaun erretorari beun eskerran
 eta ikhustatearen ematerat. Berretarik eta andere
 perorak ere ukhan zuten beren paria.

Elizatik atkeratzean, Plazakoetcherat
 joan ziren bi familick, han baitzuten beren
 ezteietako bazkaria manatua oh! ez bazkeri
 haundia, bainen halere onttoa.

Anabaldetako lau orenetan, Anthon
 eta Kattalin garako alderat abiatu ziren, bertzeak
 han berean utzirik, gizonak muscan ari zirela.

eta emazteak beriz kalakan erremedio churi
 bat gero eta gogotikago churgatuz.

Norat zo-azin gure espos berriak?
 Gurderat joan behar zutela egina zuten, Ama
 Brizinari galdegitako laguntza eta indarra
 beren egimbiden bururaino ontsa bethetzako.

Maria Sainduari othoitzean bi egun oso egonik
 itzuli ziren gibelerat bainen lanean hasi baino
 lehen, izan ziren baten eta bertzearen ahaide-
 tan izagutzen egiten. Errian gabe doa, oro gusta-
 tu zirela biez eta komplimenduak ukhan zituzte.
 la ausarki hobako espos bat batetik bertzea
 hautaturik.

Anthon asea zen hoimbatze phesta
 etchetik Kambo ukhaitez, gogotik itzuli zen
 etcherat eta berehala, bere ezteietako arropa eta
 etei egunetako affekeriak utzirik lanari lotu.
 Kattalin ere bere aldetik ama chaka-
 rretan lanean hasi zen.

Nahiz etchetik andere zen, ez zuen deus
 ere amarekin akortean braizik egin nahi eta behin
 baino gehiagotan han eta hura egiten zuen gogo
 kontra, amari plazer egitako.

Etchebasterreko nagusi gaztea.

« Laborantzan emanik ez dut nik urriti
Kampoko aise onak bainautu sanotki
Nork du osagaris beriatzen hobeki
Trabaziz lan hortan bizia edertki »

Antton, Etchebasterreko nagusi gaztea, lur
huntako gizon urasentarik bat da. Hertz Kampoa
izana da, baster guzietan ikhusi dituen erreteki
bizitzeko ofizio guzien gatik, ez du segur dolurik,
laborantchari fidel egonik. Alta bada ez da bethi
gochoa Anttonen bizia, bainan badaki lana eta
nehigabea bethi gizonaren lagun izan eta izarien
dizela. Zer nahi gertu dadien gora daduka
bethi bere bihotza diotarik:

« Lehen hala, orai hola, bethi
Jainkoak nahiko duen bezala »

Horra mole, bere egimbride
guzen artekik, Anttonek begiratzen duen bere
gerfetasuna.

Eta bertzelde zoin diren haundiak

laborariaren atseginak

Laborariak bezala nork penditzen du
gizonak lur huntan duen erregetasuna. Dabilarik
bere landen eta alhorren erdian, laborariak
penditzen du bihotzean urgulu bat bere lanaren
saria chutitzen ikhustearekin.

Nor da laborari bat bere ogi landa-
ren erdian baino urasagorik? Nekori lanik eta
formalik galdengin gabe, berak bere lurretik, Jain-
koa lagun aheratzen baitu bizia.

Eta etcherat durbiltzen delarik, ka-
bala guziak beren naguari beha daude. Jainkoak
gizonentzat bezala, gizona baita kabalentzat erege.
Haren urhatza pelheburuan aditu orduko, banuku
guzia hasten da marumaz.

Etche aintzinerat agertu orduko, zerbeiten
behanetan diren urde, ardi ala bertze kabala
guziak hari daude galdez.

Lurrean bethi gogotik ari da laborari,
maite baititu bere lurak
« Gaicho phentzea, hiruz urthe ez diotak
ungaririk eman! »
maite baititu bere kabalak.

" antken behar dut dablea gehiago iratze
egen gaicho behiak!! zikhinean atchiki ditut antken
hoimbertze demora!! "

eta, maite duguna ez zaitu gos-
tatzen, go-gotik egiten dugun urratsak ez gaitu
aktitzen.

Hona zertako laboraria, pasoin gaichi-
toanean lan dorpheuen. erdian, bethi ategere
dabilan.

Eta bertzalde zer lekhuak ez du
laborariak bere lantegia!! Arbola eta loren
erdian, uzta suete guziak botatzen dituzten usain
gochoarekin, iguzkiak oro argitzen dituela, chori
nola guziak chirulutzen diotela biziazen ona;

gizonak gero eta eskolatnago, gero eta abila-
go izanen dira, bainan sekulan ez dute asmatuko
ez dute egiten ahalko, udan, kampo bazterrak
bezain eder edergaeturik.

Laboraria uros da bere etchal-
dearen erdian, Jantxo-ari bertze gizon guziak
baino hurbilago baita. Deus ere ez du egiten
ahal Jantxo-ak ez badu laguntzen eta horra
zertako duen ardura othoizten.

Eta Jantxoak badu laborarietgat, zu-
hurtasuneko liburu bat, irakurta nahi badu:
~~Laboraria~~ behagak hire landareak
zombat etsai duen, lur peko ala garetko; lagunt-
zen dut hire erremedio ala bertzeekin

Ikhasiak, gizonak ere, gisa berean,
birzi huntan, bethi etsaien artean dizeka, bai
animako, bai gorputzeko gauzetan, eta, lotsatu
gabe behar duela orhoite Jantxo-ak lagunduko
duela hiek landarea laguntzen dukan bezala.

Izanen dituk egun hits beltzak; ez
lotsa; nequan eihartua iduri zuen arbola horra
nun primaderan beriz loretan den.

Behagak hire kabalak, gose direlarik,
zoin khartakuki galdegiten duten jantxo-ari eta
ez barkhatzen ikhan artio.

Horiek guri bezala baginaki gut
behar ditugunak galdegiten Jantxo-ari.....
Hona nola Anttonen behar bada

chuchen berak jakin gabe, ez zuen onik bere
etxeko bazterretan lanean baizik.

Eta aratsetan, afal ondoan, familia
guziak, ichtant Hipi bat, solasean egonik, sukhal.

dearen erdian belhauneko, aita buru, eratsako
othotzaren egiteko, zagolarik, Anttonen eskerrak
bihurtzen zituen Jainkoari, zeren egin zuen lanean
aise hartzeko azkar eta osagari onean

Magnificat anima mea Dominum

Herr guziak maite zuen Antton,
bethi oniz baitzen, bethi gostuan eta omore
onean, bethi zerbitzu egite, anima garbi baita
zuen eta bihotza urrikeldun

Eta ere gizon ederra zen. Bere
hogoi ta hamar urtekin, koloreak gorri, osoun
onean, osagari onak bizia edertzen du jabeari
eta haren ondokoari.

Egunak Joan dira eta hilabeteak
eta urteak Antton esposatuz geroz

Etchebakterean oro ontsa johan
badira, bada bakteretan nahigabe frango.

Hemeretzi ehun ta bonagoi ta langar
reneko primaderan, bakterak khechu dira

Frantzia churgaturik, Hurindurik,
azaria dute Alemanek. Soberakin guziak asfaltu

Khendurik behar dituenak ere Khenzen dituzte
Frantziari. Lau urte huntan, arunt Alemanaren
azpiko, esklabo gora. Bortxaz joanagazten ditu
mikaka langileak, Frantziakoak utziak, Alemaniarako
lanen egiterat. Anhitz eskapatzen dira menduz
mendi, Espagnolekin ontsa sofriturik, Afrikarat
joaitako; muga ondoetan hartzemanak direnak
aurthikiak dira basa ihiziak bezala.

Frantziari berean daudenak jistu
batentzat tirokatuak dira, zeren Alemana, berenaz
tzakira, khechu baita, Anglos. Amerikanoak eta
Frantses, eskapatuak gero eta azkarago ikhustez
eta haien urkaldien baldurez.

Jadanik sofritzen duenak guti asti,
jendea gero eta gaitzikhorrago doa Alemanen
egitatez. Gaztena haintz gorde da oihanean eta
mendietan, handik Alema zirkatzen dutenak eta
oro gaitzarazten

Beharrik, badira anima onak, beren
ehel guzietz ari direnak, sofritario horiek ezeztatu
nahiz, gosea edo ase baktira ardurenik gerta
edo bakearen ikhurbun, entsegu guziak egonak
dira erdi ichilka erdi agenian, hinko jenden harteko

Anglos, gure adichkidea, ari da, sobera
aldiz behar gabe, gure hirien aurthukitzen
Hemeretzi ekum'ta berrogoi'ta laueto
primaderan, ortzantza ariean da. Beharrik Anglos-
Amerikanoak Frantziyan sartzerat heldu dira, bertze
naz chimichta ederik behar zen Frantziyan ikhusi.
Jaunkoak bertzela nahi zuen.....

Jaun errotoaren predikua.

Refrain

Guichtino mateak
Frantzia gertatik athera zen, bainan
gerta ez da oraino akhabatua. Ez zaku iduritzen
gure Eskual. Herri matea baino garzikagokorik
badela...

Eta bizkitartean, egundarno ez dugu ikhusi
ez aditu gertak egiten dituen desmasia eta arabotse-
tanik. Gure beharrik ez dute oraino Airemendin
aditu gertako tresna izigarien orroik etz eta ere
gure begiek ikhusi heiek eman surik.

Zombat familia aldiz, bere etche eta
ontasun guziak galdurik, bidetan dabiltzanak
q jatoko eta begituzeko eskasean nigarez, Zombat
Kabala, oroz dabiltzanak, galduak edo bide
bazterretan kolpatuak!

One guichtino mateak, othoitz egin
dezagun holako izigarikeren azpion bizi direnent
zat.

Bainan, gertako tokietarat hurbildu

gabe, baditugu, gure ondoan, guri eske daude.
nak, gu baino gaizkiago direnak, gure beharretan
direnak, erran nahi dut edozoin hirietako jendeak.

Hiriko jendea izaiten ahal den heretura
gaichtoenean da; badakizue orai bakhotchak huren
bertze jateko baizik ez duela ukhaiten ahal.

Zuek etxean ausarki duzuen ogitik ez
dute egunean zera bana baizik eta hure ere
tzana.

Zuek behien erapetik nasarki duzuen
esnea ez dute chortaka baizik.

Arnoa janta baizik ez eta ez egun guzuz
Baratzetako landareak! Goizetan goiz
zoin lehenka jorarik bi edo hirur pitorru eta
pastinane, hilabetekean, aza buru bat eta eltzetara
bat lur-pagar.

Holeko janheriekin, nola behar
dute chakar, eri eta haurrek behar den bezela
moldatu?

Badakit zuen saltzekoak gogotik
emaiten dituzuela, bainan aski edo gehienik
pagatzen dituenari bakharik. Nola nahi duzue,
hiriko langile batok bere jorrietatik haz

dezan bere familia, zuek, bihotz gabeak,
galdegiten dituzuen sarriak pagatuz.

Ez zirezte beldur, jainkoak, zuen
zikhhoitzkeriaz hasaratua, puntu ditzen zuen
bartzerrak? Ahantzia duzue, egun batez, adituko
duzuela, zuek ere «gosea nintzan, ez dautzue
eman jaterat», eta zuek galdegimen duzuenen.
«Bainan noiz bada, Yaura, ikhusi zaitugu
gose?» — «Bertze gizon bat gose ezagu-
tu, eta jaterat eman nahi ez ziniotenean,
eni dautzue errefusatu»

Qinching maitiak, sar zaitzete
zuen baithan. Gogotak egunik aithor zague
ez zireztela lagunaz aski urrikaldu.

Egun erran nahi dautzuet jina dela
zuen egimbidearen bethetzeko eguna.

Baionako auzapezak jakinarazi daut,
gostearen eta gertako hiruskuen gatik behar
dituztela haur Hifwenak hiririk urundu eta
berehala errefositu egin diot berrogoi'ta
hamar Airemendirak. Berrogoi'ta hamar haur
jinen dira helduden artean. Ez dadiela ethe
bat ere izen haur horietarik bat bederen eta

ahalez biga edo hirur hartuko ez duenik.

Zatorge egun berean eni izenen emaiterat eta zombat nehi dituzuen. Hamak noiz heldu diene abisa. tuak izanen zozte eta jin beharko dugue heien biderat.

Pentsatzen dut aditua izanen naizela.

Halabiz.

Jain erretorak ez zuen itzuli haundirik gogoan zituenen errateko, herriari, herriarenak hain bezombat, jania baitzen.

Aditua izen zenetz? Ez da dudarik, orok baitzakiten Jain erretoraren galdeak aditzen ez zituenak bertze zerbeit aditzen zuela ondoko egunetan.

Kattalin izen zion erraiten bezheretarakoan, Etchebartzenean haur bat hartuko zutela gogotik, ahalez mutikoa eta Hipienetarik, etchean jadanik zituzten bien jostatzeko. Alabarnan, ez zen Etchebartzenea etchalde haundia eta bi penhar emegte andana, lau koinat eta bi haurrekin bazoren jadanik hamar lagun.

Jain erretorak eskerrak emanik emaiten zuen etsempla onaz, hitzeman zion Kattalini mutikoko bat igorriko zuela, ahal bezain Hipia, ahalez Erremun Hipiaren adin bertakoa.

Merkhatu beltzean, anhitzek beltzatu badute ere beren arima, izan da Eskual. Herrian anhitz bihotzduin, Jainkoari eskerdun zirenak lau urthe gerlaren buruan gerlako ondorioak hain guti penditzez eta gogotik lagundu nehi zituztenak laguntzen ahal zituzten behardunak.

Baionako haurrek

Jau'n erretorak eskolako haurrekin jakinarazi zuen Baionako haurrek ortzegunean heldu zirela. Erran bezata, familia guzietatik joan zen nor eto nor chekha gararat. Etchebaiteretik Antton bera joan zen, Kattalinek lan pobero baitzuen.

Treina tenoreko hor zen eta gelditu orduko jautsi zen haur Hitiaria andana bat.

Zer haur hitsak! Oio kolore churi, meke batzu, zango eihartu batzuekin, beren puskak doi doia jasaiten akal zituztenak.

Andere bat jautsi da treinatik, eta jau'n erretorari esku emanen du. Zombait ethe egiten dituzte elgarrekin.

Haurak, batzu zer lekhotan erori diren kurio dira, bertzeak heeri beha degon jende guziaz ahalgetuak, eta Hiti batzu nigarez.

Airemenditar guzien bikotze hausten da, ikhustareekin hoimbertze haur gariko, hoimbertze gose ezaguturak, ait' ametarik urundu behar ukhen dutenak goseak ez hiltzekoz.

Jau'n erretorak Antton deitatzien du eta anderearen aintzinean galdegiten dio

« Kattalinek, ene ustez, erran zautean akal bezain Hitiari nahi zuela muthiko bat? »

— Ba, jau'n, hala nahiago genuke.

— Biba hi! Baduk muthiko Hiti bat bortz urte oraino araso ez dituen. Horren ait'amak arunt behanak omen dituk, guti irabazdunak eta ama chakutzarles izanez. Hi hautatu haut haur horri behar den bezala kasu egiteko. Arunt plakatua duk. Etchetik Khendu die; han, goseak hilen baitzuen; beriz l'azkartuko duk hitik... »

Andereak artean ekharri zion haurra, haren puskak oihal beltch batean. Anttonetik gos-tuan bere besoetan hartu zuen eta jau'n erretorari eta andereari esku emanik, joan zen etche alderat

Bazuen arakasta Anttonen muthik beruak eta ez baitzen batere izitua, hoimbertze jende arutzien artean izaitareekin. Denak hari beka zauden hau galdia, hura eman.

Kattalinek hartu zion eskutik bere oihala, ama chaharak ekhartzen zuela kafe esne on bat.

Bere izena galdegin zioten, bainan

Bernard baizik ez zuten aditzen, ez baitzituena oraino alhe guziak garbiki erraiten.

Kataliniek ikhusi zuen anopetarik ez zela familia aberatsekoa. Bi athona zituen, ahal bezala pasaiastatuak eta petazatuak, galtza jare bat mehe mehea, eta zara churail bat, hoberena egina zuena. Oinetakorik eta galtz'erdetik batere.

Athona baten pleguen artean, Kataliniek hatzeman zuen paper bat, "Karta alimentazion" arekin. Lehenik hau ikhertu zuen eta izena ikhusi orduko, Antoni erakutsi zion, behako luze baten irriso batekin.

Bernard Maysonnave, fils de Marie. Jeanne Etchembery et de Martin Maysonnave.

"To! to! Hau ederra diraguk, gora iruz, izen horiek irakurtu zituelarik!! Eta bertze paper bat, hea erakutsi!!

>>
Eta hona zer irakurtu zuen:

ene ~~er~~ Esker haundienak, Ene haura altchatuko duen familiar' Ene haur gaichoak bederen ukha-

nen du azkenean asetzekoa. Gure etxean ez da futsik jatekorik. Egungo gure bazkaria, salda huts bero chorta bat eta zombait entsalada hosto, gure ogi phartearekin eta ura edanez.

Ikhusten dugu zer plantan giren hirian, marchi noiz eta horren egite madarika tuen gatik.

Othoi, jende gaichoak, nehundik ahal bazinute, igortzen ahal bazinuzte, zombait lur. pagar, artetan zombait saltse edo salda ontu jateko. Eta ere ez dut galdegiten ogirik, zuen ogi jehuririk bainan artho ophil batekin zeruko lorien nindake. Zombait arrotzerekin, ez gurutze gehiago deus ere eskas.

Othoi, jende maiteak, urrikel zaitzte nitaz

Marie Jeanne Maysonnave
n.º 3 Rue des Coulelers
Bayonne.

Luzaz egin zituen Anttonek gogoetak, zer egin behar zuen Marichani; azkenean haren bikotz ona nagusitu zen. Grichtinoki ahantzi zuen Marchen nolakoa izana zen hazentzat eta huna zer ere.

postu egim zion

One Maichen maitea,

ni niz Etchebastereko nagusi gaztea, Antton,
zure haurraen altchatailea.

Ez zaitela hostay khecha ez ahalge.

Zure haurra altchatuko dut eta arthakuko
nenea balitz bezala, zurea izane gatik eta berdin
zurea delakoty. Ez du gure etxean, Jankuari eskez
goserik ezagutuko. Zombest gormandize eskas ditugu,
barnan jateko frango badugu.

Zortzi beki baditugu, bortz esnearekin.

Ene soberakin hainitz badugu cheni Hiventzat
Jaz hit bi urden chingar, lukhainka
eta urinekostarik badugu oraino nasaitki.

Gure etchek andereak beki berdin, boci
egiten du palda, baratze eterre beritugu.

Jan ahala ogi churi badugu urthe
guziko.

Arnoaren chekha potorat Joraitza aski
dingu eta arno berriak heldu dira zokarrik
edan gabie.

Gure orloek emaiten daukute moleta
frangoren egitekoa eta igandetan gure mahian bada
ardura oilo edo oilasko.

Beraz, ez zagula arangurarik ukhan
zure muthikoaren gainean, hemen asko da.

Lehen bai lehen igoriko daukitzut
galdegiten dauztazun jatekoak.

Eta zukaurek nahi baduzu gure
itxustarat jin, gogotik errezebitua izanen zira,
Nahi duzun arto.

Zure adichkide

Antton.

Jakizazue Maichanek ere bere gogoe-
tak egim zituela, Anttonen berriak irakutu eta.

J-gande batez, gomita zuen bezala,
izan zen Etchebasterrean bazkaiten, gosaak ahalgea
ere garhaitzen baitu.

Anttonek eginarayi zion espantagariko
apkaru bat, iduri baitzuen ez zela egundaino
gerlarik izan.

Antton dena ethe eta Komplimendu
izan zen Maichanekin, elgarren artean egundaino
dena ere izan ez balitz bezala.

Maichan, hastean doi bat herab
 egonik, laster gosituan jarri zen. Harek ere
 gordetzen zuen bere hutsaren orhoitzapena.
 Baiman, ardua behatzen zuen Kattalini.
 Gog-oan othe zuen, hitzari fidat
 egon balitz, zoin outsa izanen zen egungo
 egunean?

Tremani buruz giberat abiatzean
 Antoni eskua tinkatu zuelarik, Maichani
 begiak edeki dirdiratu zizkion niganek

Eta arats-ean, bere bizitegi
 hotzerat iraganik, penhara hasi zelarik
 goseaz aranguratzen Maichani, Maichan
 gambererat joan zen eta han niganek,
 orhoitu zen bere hantkeriez.

Natekat

